

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

N:r 1

Jan.

1952.

Pris 75 öre

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

SIEVERT

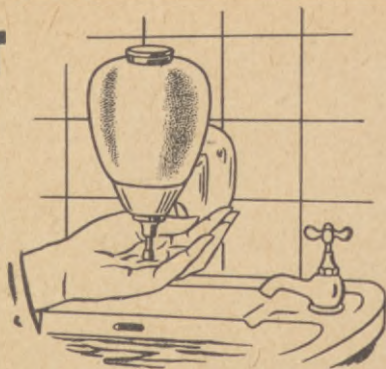
TVÅLAUTOMAT

för flytande tvål

HYGIENISK

PRAKTISK

EKONOMISK

Vid tvättstället har Sieverts tvålaautomat sin givna plats. Genom en enkel tryckning tillföres handen lagom mängd tvålvätska. 1 liter flytande tvål räcker till c:a 5—600 tvättningar. Sieverts tvålaautomat finns i olika storlekar och utföranden både för hemmet och för större inrättningar såsom skolor, sjukhus etc. Säljes i varuhus samt järn- och färgaffärer.

A.B. Max Sievert

LÖDLAMPFABRIKEN

Sundbyberg, tel. Sthlm 28 25 30

Filial i Göteborg: tel. 13 15 20

WANGELS

MALMÖ

när det gäller kvalitetsarbete i

Kemisk tvätt

Färgning

Pressning

Affärer:

Falsterbogatan 33

Tel. 113 43

Henrik Smithsgatan 1

„ 130 28

Engelbrektskatan 11 B

„ 139 72

Ö. Förstadsgatan 46

„ 223 83

Regementsgatan 11

„ 752 10

AKTIEBOLAGET

NYBORGS YLLEFABRIK

NORRKÖPING

Tel. 293 90

Klädes- och fodervaror samt skrädderiartiklar en gros

Socialpolitik och socialmedicin

Ledare: Med andra ögon än våra...

Sysselsättning åt tuberkulosskadade i USA

— en orientering om ett aktuellt eftervårdsprogram

BJÖRN HODELL

berättar på rim och prosa om Axel Engdahl — visdiktaren,
revymokaren och ordlekaren

KULTUR och HISTORIA

Fil. lic. Eskil Cronlund:

LUIS DE CAMÕES

— Portugals nationalskald

Signaturen Ottar Vendelkråka:

En vänsterytter ser tillbaka

— historiskt om fotbollsbitna
engelsmän

Läs vad huvudstadspressen
skrev om

«Livet Du gav mig!»

Månadens Status-nytt!

PRESSEKO
NOVELL, SCHACK
KORSORD m.m.

Köp

Status

Läs

Januarinummer

Status

15:e årgången

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

Ansvarig utgivare: Einar Hiller.
Redaktör: Sixten Hammarberg.
Ägare: De Lungsjukas Riksförbund.

Annonspriser: 1/1 sid. 275:—,
1/2 sid. 140:—, 1/4 sid. 75:—,
småannonser 65 öre pr mm.

Prenumerationspriser: helt år 8:—,
halvt år 4:50

Kontrollmärke,
lagligen skyddat

Huvudredaktionen i Stockholm:

Kocksgatan 15, Stockholm 4.
Telefon 41 39 99 och 44 40 40.
Postgironr 95 00 11.

Lokalredaktionen i Malmö:

Kamrergatan 3. Tel. 753 44.
Postgironr 95 00 65.

MED ANDRA ÖGON ÄN VÅRA...

Många av våra läsare, som mera kontinuerligt följer vårt arbete, tycker kanske ibland att problemen behandlas väl ensidigt: ständigt sedda från De lungsjukas riksförbunds egen speciella synvinkel. Visst är tuberkulosfrågan en stor samhällsfråga, "men svartmålar dom inte lite väl mycket i alla fall?" Läsarens strävan till strängare objektivitet kan uppmuntras med hänvisning till vad andra skriver om samma frågor. För dagen kan vi peka på vad signaturen "Bang" framhåller i sin stort upplagda artikel om norrlandsproblem i *Dagens Nyheter*. Eller för att flytta oss till en annan landsända, till Gotland, och taga del av vad *Gotlands Folkblad* har att säga om smittoskräcken — den obefogade smittorädslan för de sanatorievårdade. Båda dessa artiklar — om också starkt beskurna — återfinnas under rubriken "Man skriver i Pressen" i detta nummer. Den refererade artikeln i *Dagens Nyheter* ger starka belägg för att tuberkulosituationen ljusnat betydligt i norr. Man kan visa prov på många goda insatser, fruktbara initiativ av kommuner, landsting och helhjärtade tuberkulosbekämpare, men ännu återstår åtskilliga mörka fläckar på tuberkuloskartan. Signaturens husesyn ger även starka skäl för att bostadsfrågan är brännande, och med hänvisning till vårt riksförbunds landsomfattande bostadsundersökning framhålles, att redan en snabbresa genom dessa bygder visar att det finns av sjukdom drabbade familjer som bor under minst sagt beklämmande bostadsförhållanden. Det är nog aldeles riktigt som signaturen framhåller, att samtidigt som man satsar pengar på omskolning av manlig arbetskraft och yrkesutbildning åt ungdomen bör man satsa på bättre kök och hemförhållanden åt husmödrarna. När vi hunnit genomarbete den av oss genomförda bostadsundersökningen, skall det säkert visa sig att bostadsfrågan, att skapa en ur hälsosynpunkt tillfredställande bostadsstandard för tuberkuloshotade, måste bli nästa stora giv efter arbetsvården. Det gäller givetvis inte bara Norrbotten utan landet i dess helhet. En av skatter hårt

presad medborgare kan lugnas med att här rör det sig om reformer, som ger återbäring på längre sikt. Låt oss titta på vad arbetsvården har åstadkommit. Vi skall inte trötta läsaren med alltför betungande tegelstensplokande i det statistiska arkivet, men följande siffror, sammanställda av arbetsvårdsavdelningen inom Arbetsmarknadsstyrelsen, säger åtskilligt: åren 1944—1950 till-sattes genom arbetsvårdsexpeditionernas försorg närmare 57.000 anställningar och f. n. genomgår c:a 2.000 partiellt arbetsföra av olika kategorier utbildning vid olika utbildningsanstalter. Om man i det sammanhanget sätter en effektiv bostadssanering för tuberkulosklientelet så utgör detta ett viktigt led i en större samhälls-ekonomisk plan: att tillföra samhället värdefull arbetskraft och många produktiva arbetstimmar, som annars skulle gå förlorade. Därmed har man kommit fram till en sund balans mellan utgifter för socialvård och inkomster av partiellt arbetsföras insatser i arbetslivet. Det är enbart angenämt för oss att återfinna något av dessa — av oss ofta hävdade synpunkter — som ett eko i Arbetsgivareföreningens yttrande över regeringens långtidsutredning: att arbetet med att sysselsätta partiellt arbetsföra inom industrin bör fortsätta. Den tveksamhet som seglivad vill dröja kvar hos svenska arbetsgivare kan få sig en ordentlig puff av den sammanställning om arbetsvård och omskolning av tuberkulosskadade i USA som publiceras på annan plats i detta nummer. Man har i Amerika funnit, att denna grupp i statistisk belysning visar goda insatser, färre frånvarodagar än andra, och de är inga s. k. "hoppjerkor" som byter plats alltför ofta.

Med denna summariska redovisning av andras synpunkter — som till stor del överensstämmer med våra egna — framgår att viljan till starkare insatser på tuberkulosvårdens marker ingalunda får mattas av, varken ur medicinsk eller samhällsekonomisk synpunkt. Den samstämmighet från olika håll vi här velat ge uttryck åt är ett gott nyårslofte att bygga vidare på.

SIXTEN HAMMARBERG

MAN skriver I PRESSEN

Antalet läkare

i Italien är avsevärt större än i Sverige framgår bl. a. av en artikel i Svenska Läkartidningen nr 45, 1951. Det är Åke Boman, Västerås, som ger några intressanta glimtar från italiensk tuberkulosvård. Rom har med ungefär 1 milj. invånare lika många läkare som i hela Sverige, och den hårda konkurrensen mellan läkarna tar sig bl. a. uttryck i stora reklamskyltar på gatorna. Från den världsberömda tuberkuloskliniken Istituto Carlo Forlanini i Rom ger dr Boman bl. a. följande ögonblicksbilder av tbc-vården i dagens Italien:

Efter en snabbkurs i italienska, som visade sig vara behövlig med hänsyn till de italienska läkarnas ganska obetydliga språkkunskaper, avreste jag den 1 februari 1951 för drygt 6 veckors vistelse i Rom. Vid min ankomst dit pågick just karnevalen för fullt, och allt arbete var för dagen inskränkt till ett minimum.

När Istituto Carlo Forlanini invigdes 1934, hade det ungefär 1.300 platser, men genom tillbyggnader och överbeläggning steg antalet sängar undan för undan till ett maximum på 3.000 år 1948. Nu var man åter nere i 2.400 patienter. Sjukhuset är uppdelat på 20 medicinska och 2 kirurgiska avdelningar samt ortopedisk, gynekologisk, otiatrisk och pediatrik avdelning, så att praktiskt taget alla former av tuberkulos kunna behandlas där. Under kriget hade tuberkulosen i Italien ett ovanligt malignt förlopp, och år 1944 nådde mortaliteten vid detta sjukhus sitt maximum med 42 % döda av antalet utskrivna. Av personalen skall enligt lag 10 % utgöras av f. d. patienter.

Antalet läkare var 75, förutom ett stort antal oavlönade auskultanter. Läkaröverskottet i Italien var mycket påtagligt. I Rom med ungefär 1 miljon invånare finnas lika många läkare som i hela Sverige. Sjukhusläkarna voro dåligt avlönade, och mellan stadens praktiker var det en hård konkurrens, som bl. a. tog sig uttryck i stora reklamskyltar på gatorna.

Dr Boman berättar vidare, att en del av den tekniska utrustningen vid sjukhuset, exempelvis för kvävgasbehandling, föreföll opraktisk och föråldrad. Läke-medlen Pas och Streptomycin användas i ungefär samma utsträckning som i Sverige. I övrigt innehåller artikeln intressanta rön och fakta om olika behandlingsformer, men för att få en ordentlig uppfattning härom bör man nog läsa artikeln i dess helhet i ovan nämnda nummer av Läkartidningen.

Ett berömvärdt initiativ

gör Gotlands Folkblad, som på ledaravdelningen tar upp en på fakta och kloka synpunkter baserad artikel om smittoskräcken. Artikeln är sannerligen

värd att citeras i sin helhet, men vi nöja oss med att återge sammanfattningen. Efter att först med en rad belysande exempel ha påvisat vilken vidskepelse omkring de sanatorievårdade som ännu lever kvar, att skärmbildsundersökningarna, calmettevaccineringen och alla de medicinska framstegen gett oss andra utgångsmöjligheter för en tidsenligare syn på den tuberkulöses situation, skriver tidningen:

Om det nu skulle vara så farligt för friska att umgås med lungsjuka, så borde ju en mycket stor del av personalen på sanatorierna insjukna. Så är emellertid icke fallet. I en intervju i Jämtlands Tidning för något år sedan berättar den mer än 90-årige doktor T. Horney, Sveriges i egentlig mening förste sanatorieläkare, bl. a.: I denna stund kan jag inte erinra mig ett enda fall, då någon av sanatoriets personal blivit nersmittad.

Varje år upptäcks mer än 10.000 nya fall av lungtuberkulos i Sverige. Så gott som utan undantag har dessa blivit nedsmittade på annat sätt än genom att ha umgåtts med f. d. sanatoriepacienter. I regel är det i stället oupptäckta fall, som icke själva har reda på sin sjukdom och därför icke heller bemöda sig att vidtaga nödvändiga skyddsåtgärder mot sin omgivning, som är de verkliga smittokällorna.

Därför skulle det vara mycket mera befogat, om de, som är rädda för att bli nedsmittade med tuberkulos, undviker att komma i beröring med alla de, som vägra att låta skärmbildsundersöka sig eller ställa sig under den kontroll, läkare rekommendera dem, och således inte vet, om de är sjuka eller inte, i stället för att med sin löjliga och om dålig bildning vittnande bacillskräck trakassera de lungsjuka.

Och framför allt bör den rädda se till att bli calmettevaccinerad!

Ljus och mörker i norr...

Signaturen "Bang" i Dagens Nyheter har gjort en resa genom Norrland och skildrar i en stort upplagd artikel tbc-situationen i övre Norrland. Tuberkulosen går starkt tillbaka, eller för att tala med siffror: I dag är dödlighetsprocenten i Norrbotten en tiondel mot vad den var på 10-talet. Man kan utan större saknad lägga ned flera mindre, s. k. bygdesanatorier. Men det finns också svårigheter, inte minst av psykologisk art. Man söker inte läkare förrän sjukdomen nästan hunnit bryta ned hälsan för alltid, och det kan finnas "bacillgubbar" som ingen makt på jorden kan få till undersökning. Men i stort sett har den moderna synen slagit igenom: norrbottningen vet sin plikt och låter gärna undersöka

sig. De stora avstånden och problemens räckvidd gör det givetvis svårt att arbeta i denna landsända, men man kör på med friska tag och resultaten visar ett allt fastare grepp över tbc-situationen:

Siffror talar torrt men snabbt. I dag är dödlighetsprocenten i Norrbotten en tiondel mot vad den var på 10-talet; man ligger i stort sett inte sämre till än de övriga Norrlandslänen och går med bestämda steg mot en nivellering med landets sydligare delar. Den senaste statistiken gäller 1950. Då hade Norrbotten vid centraldispensären inregistrerade 3.805 lungsjuka; 76 avled på en medelfolkmängd av 240.374 personer. Dödligheten var för hela landet 0,22 promille och för Norrbotten inte högre än 0,32, eller på mänskligt språk: av 100.000 invånare dog 32 i lungtuberkulos. Både Västerbottens och Jämtlands län var en hårsman sämre ställda — och Luledistriktet pressade ned siffran till 0,20 promille! Sanatoriesituationen belyser vidare. För fyra år sedan hade man 650 platser, fördelade på fem sanatorier och ett antal sjukstugor. Nu har man bara två sanatorier kvar, och där är ingen köbildning: på Sandträsk står två avdelningar tomma av sköterskebrist, men det går bra ändå, sjukhuset tar 389 patienter, men har just nu 296.

Höjd levnadsstandard över huvud taget. Bättre bostäder. Rikshaltigare kost. Utbyggda kommunikationer. Ändrad folklig attityd mot sjukdomen och sjukvården. Calmettevaccinering, skärmbildning, nya medicinska hjälpmedel av andra slag. Orsakskomplexet bakom den brant fallande kurvan är ju stort och sammansatt (bl. a. av sagolikt sega dispensärsköterskors framfart på mångmila tjänsteresor). Och vad som uppnåtts är inte minst en lokalisering av de geografiska tbc-härddar som återstår. Fjällvärlden går i stort sett fri, kustbygden är också ganska skonad; det är skogsbältena och gruvområdena som dispensärerna har starkast känning med, arbetsfält där folk endels flyttar och far, endels arbetar under hälsomässigt hårdföra förhållanden.

Men det finns ännu åtskilliga mörka fläckar, även om det som helhet betraktat, ljusnat betydligt i norr. Bostadsfrågan, att bereda lämpliga arbeten, och inte minst för de av tuberkulos drabbade kvinnorna och hemförhållandena, kräver genomgripande krafttag:

På snart sagt flertalet håll ute i socknar, borta i byar finns inget annat karlgöra än skogsarbete, vägarbete, arbete på vresiga tegar. Den sortens heldagsjobb är ingenting för en lungkonvalescent. Landstinget har tagit aktningvärda krafttag för omskolning och yrkesutbildning, bl. a. genom Älvsbyns skola för elektriker och Kalix yrkesskola, men man har att tampas med problemet med dem som är för gamla och dem som det inte går att flytta från gård och grund.

Och vad gör man med de kvinnliga utskrivna som har stugan hemma full med ungar, som hamnar i barnsäng och därmed eventuellt i återfallsstatistiken och som ofta har att streta för familjen i ett hem som är norrländskt i gammal mening, med golvdrag och obekvämlighet, med vattenbärning och djur i ladugården? (Även om det fall väl är ett unikum som doktor Sandler kan berätta om, gården där man var så snål och rädd om hästen så frun fick gå för plogen!) Där faller doktor Helleberg ett ord med adress till både landsting och kommuner:

Det är på sitt sätt hårdast för kvinnorna. Likaväl som man satsar pengar på omskolning av manlig arbetskraft och yrkesutbildning åt ungdomen bör man satsa på bättre kök för husmödrarna. När det nu av skilda skäl är svårt för dem att få hemhjälp.

De lungsjukas bostäder, ja. Det är en fråga för sig här uppe, med både en negativ och en positiv sida. Som ett led i bostadsstyrelsens riksomfattande bostadsundersökning har i De lungsjukas riksförbunds regi gjorts en specialinspektion av den här bostadskategorin, så ock i Norrbotten. Bearbetningen kommer väl småningom att visa i hur pass stor utsträckning missförhållanden råder på den punkten, men redan en snabbresa genom dessa vida trakter räcker för ett konstaterande att det finns av sjukdomen drabbade familjer som bor otillständigt. Orsakerna kan vara delvis individuella, men man kan inte värja sig för en känsla att lokalmyndigheterna på sina håll handhar fallen med den brist på fantasi som kallas ekonomiskt sinne.

Man kommer in i en stuga i en liten by söder ut i Gällivare kommun. Sex pepparkornsögda ungar kryller omkring, de ser så där tröstlöst jämngamla ut som ungar gör i barnsängstäta familjer. Huset är rappat och ser hyfsat ut utifrån, men där är hälsovådligt kallt om det inte tvåreldas dygnet runt, och mamman har haft myndighetskrångel med voden. Mannen ligger lungsjuk på Sandträsk, han kom ut ett slag, men förtog sig i skogen för att hålla huset med vedvärme och måste dit igen. Hon drar ensam fram barnskaran på pension, kommununderstöd och barnbidrag; till nu har hon fått köpa ved för matpengarna, nu får hon den gratis, men summan har inte återställts. Man hör utan kommentarer på hennes beskt resignerade skildring av tvärt bemötande från de bestämmande, men De lungsjukas riksförbunds man, som är i sällskap, gör icke sammaledes. En sak är att det kan vara svårt att ordna bättre bostad, säger han, men de skall inte vara otidiga när folk begär hjälp som de tydliga har rätt att få.

Eller ta ett annat hem i en annan by, om nu hem kan vara ordet. En skrikmager mamma, en sjukskriven karl, lungkonvalescent, och två barnungar, skavfötters i en säng i ett kök på 4×4. Man har fyra grader varmt på mornarna, och källaren under huset har rasat ihop, det drar tappert. Spisen är i sådant skick att det inte går att baka på den, man får köpa även bröd på de av knappa 200 kr. familjen har i månaden. Mannen har varit lastbilschaufför och drömmer om att sätta upp bilverkstad i byn; han har jordlapp med ett par kor på hemgården intill, men det fattas en tusenlapp till huset han har chans att få bygga. Lån får han inte, påstår han.

Som sagt. En inblick så helt utifrån som min kan inte bedöma felfördelning: var individuellt fastnande i hjälpkrävandets buterhet är för handen, var kommuner är att lasta, var allmänna norrländska omständigheter spelar in när det gäller undermåliga bostadsförhållanden för lungsjukas familjer. Vad man däremot klart kan göra är att peka på en kommun här uppe som är snart sagt föredömlig. Överkalix var en mörk punkt på tuberkuloskartan bakåt i tiden: dispensärsköterskan syster Alma minns från sin barndom byar där snart sagt varje gård var smittad, där hela familjer låg och dog ut; i hennes grangård upptäcktes inte öppen tbc hos mamman förrän fyra barn dött. Siffrorna från 20- och 30-talen — när statistik ändå inte fördes med samma skärmbildsprecision som nu — talar ett hemskt språk; under detta år har i hennes by på 4.445 personer inregistrerats endast 15 nya fall, vilket hon kallar ovanligt många. De är samtliga av lindrig art — ingen öppen tbc — och en enda har måst skickas till Sandträsk.

Och Överkalix kommun har tagit resoluta tag i bostadsfrågan. Inte bara att de lungsjuka får hjälp till husbyggen och handtag till reparationer, de står t. o. m. i förtur framför familjer där man inte har eller haft sjukt. Jag hälsar på i en sådan familj, i en villa som folk i Bromma kunde avundas.

Lyckad socialvårdskonferens i Skövde

Landshövding Fritjof Domö talar och betonar med kraft den produktiva socialvårdens betydelse — att av sjukdom drabbade genom lämpliga åtgärder bli i stånd att på betryggande sätt få arbete och försörjning genom egna insatser.

Skaraborgs läns konvalescentförening och ombudsman Lennart Åberg, Skövde, kunde glädja sig åt en synnerligen lyckad socialvårdskonferens i slutet av oktober förra året. Och i det sammanhanget kan det vara skäl att erinra om att det var skaraborgsföreningen som stod för en av de första konferenserna i detta slag för några år sedan. Sedan ha dessa sammankomster fortsatt från län till län, rört upp intresse och gett initiativ för effektivare hjälp, utbildning och omskolning åt partiellt arbetsföra m. m.,

Även denna gång gick allt utmärkt väl i lås. Över 200 personer från olika delar av länet med landshövding och ledande krafter inom socialvård, kommuner, landsting och sjukvård hade mött upp i Skövde och först samlades man på Sagabiografen, där ombudsman Lennart Åberg hälsade välkommen, och som upptakt till de problem, som skulle behandlas, visades filmen "Livet du gav mig", filmen om de sanatorievårdades problem, som tillika är en njutbar konstnärlig upplevelse. De fortsatta förhandlingarna fördes på hotell Billingen, där stadsfullmäktiges vice ordförande, bankdirektör Nils Henström, hälsade de närvarande å stadens vägnar,

varefter landshövding Fritjof Domö höll öppningsanförandet. Landshövdingen betonade med skärpa betydelsen av att bygga ut den produktiva socialvården och ge människor som övervunnit de kritiska faserna av sin sjukdom möjlighet att göra gagnande insatser och få lämpliga arbeten till egen försörjning. Förbundssekreterare Kurt Kristiansson från De lungsjukas riksförbund i Stockholm gav en bred skildring av tuberkulosläget och de aktuella eftervårdsfrågorna. Det finns f. n. cirka 82.000 registrerade tuberkulösa framhöll han bl. a. och frågan är att på olika sätt bereda återinpassning av dessa människor i samhälle och näringsliv. Bostadsproblemet har blivit föremål för en riksomfattande inventering från riksförbundets sida framhöll talaren.

I den följande debatten ventilerades de lokala möjligheterna att komma tillrätta med berörda frågor med friska debattinlägg av bl. a. landstingsdirektör von Hofsten om terapin vid sjukhusen, överläkare Jean Manfred vid St. Ekeberg om förbättringar inom tbc-vården, assistent Sven Bergström vid länsarbetsnämnden om arbetsvårdsfrågor, ingenjör Eric Järnberg som meddelade att arbetsavdelning skulle inrättas vid Pentaverken samt av dir. Axelsson, Lidköping om sjukvårdsörelsen.

Gruppen från förhandlingarna i Skövde. Tavlorna i salen visar siffror och fakta om arbetsvården och hur samhället fått arbetskraft genom omskolning och utbildning av partiellt arbetsföra.

SYSSELSÄTTNING ÅT TUBERKULOSKADADE I USA

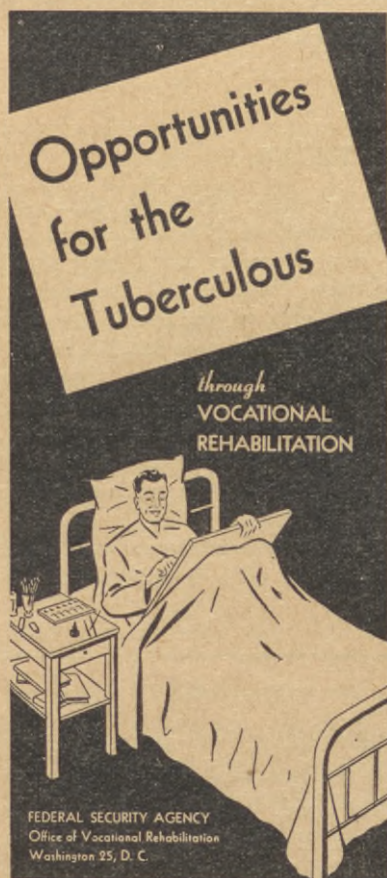
Möjligheter för de tbc-sjuka genom omskolning (Opportunities for the Tuberculous) heter en liten trevlig amerikansk broschyr som utgivits av federala omskolningsmyndigheten i Washington i samarbete med Nationella Tuberkulosföreningen. Broschyren handlar om vad som kan göras för att ge f. d. tbc-sjuka en lämplig arbetsplacering och dess motto till de sjuka är: Börja så tidigt som möjligt att fundera på arbete! Den lilla skriften är amerikansk i många goda bemärkelser; den är typografiskt mycket tilltalande, lättläst, tunn och redig, skriven på ett enkelt språk som inte utesluter personliga tonfall och den genomsyras av en vänlig och omtänksam optimism som har en stimulerande verkan på läsaren.

Broschyren vänder sig lika mycket till sanatoriepatienter (patients "in sam") som till dem som har en läkt tbc. Och den framhåller att f. d. tbc-sjuka har ett gott rykte i arbetslivet. I statistiska undersökningar, utförda i USA, har man fått fram att den medborgargrupp det här rör sig om, gör en bra arbetsinsats. De har bland annat färre frånvarodagar än många av sina arbetskamrater som inte varit sjuka och de är inga hoppjerkor, d. v. s. byter inte arbetsplats ofta. Det där är något för svenska arbetsgivare att lägga på minnet! Men så har inte heller sjukdomen — som också broschyren påpekar — brutit ned de partiellt arbetsföras skicklighet, intelligens och energi. Men det är en hel del som måste göras innan man kan komma fram till en för varje enskild individ lämplig arbetsplacering. Och att problemet i USA är stort, belyses av att man uppskattade de som hade en aktiv tuberkulos vid den tidpunkt då broschyren utgavs till omkring 500.000 personer. Till dessa får man lägga de som har en läkt tbc och deras antal är förövrigt i stark tillväxt för varje år — ett förhållande som har sin grund i att behandlingsmetoderna förbättrats så att många fler nu till skillnad mot förr överlever sin sjukdom.

Vem är då lämplig för omskolning? frågar broschyren och svarar med tre punkter som statens omskolningsbyrå uppställt: 1. Vederbörande ska ha en invaliditet som beskär arbetsförmågan i något avseende. 2. Det skall finnas en rimlig chans för en passande anställning. 3. Slutligen kräver man (självfallet) arbetsför ålder eller ålder i närheten därav. Broschyren tillägger

att tbc-en har majoriteten av sina offer inom den produktiva åldersgruppen 15—64 år.

Omskolningen i USA är upplagd efter en plan som är uppbyggd i sju etapper: 1. Den sjuke tar kontakt med en omskolningsbyrå, vare sig han ligger på sanatorium eller vårdas privat. Den kontakten bör han ta så fort läkaren ger tillåtelse. En tidig kontakt ger den

Så här piggt och optimistiskt omslag har den amerikanska broschyren om de tuberkulösas möjligheter.

sjuke annat att fundera på än sjukdomen och kan underlätta tillfrisknandet. 2. Han besöker eller får besök av en rådgivare från omskolningsbyrån. Sedan han givit denne uppgifter om sin tidigare skolgång, hälsa ekonomi, (ekonomiskt stöd ges!), intresseinriktning och annat som kan vara av vikt, diskuterar de tillsammans vilket yrke som kan tänkas komma ifråga.

Huvudstadspressen om

”Livet Du gav mig”

Filmen om de sanatorievårdades problem — Livet du gav mig — hade premiär i huvudstaden i slutet av förra året. Ett stycke in på det nya torde väl landsortsbiograferna mera allmänt kunna visa filmen i olika delar av landet. Huvudstadspressens filmkritiker har i stort sett varit eniga om, att här ha vi en konstnärlig och vacker film, som samtidigt har ett viktigt budskap till publiken. En sammanställning av några större stockholmstidningars kommentarer kring filmen följer här.

DAGENS NYHETER:

Här vill man visa vilken oförståelse, vilka svårigheter som en människa, nyss utkommen från sanatorium, kan möta. Det är minsann inga ljusa perspektiv som öppnar sig för den optimistiska Bente (Grethe Thordahl), då hon lämnar det ombonade lugnet och avskildheten på sjukhuset. Men trots detta är det ingen alltigenom dyster film man ser. Hårdheten och inskränktheten på den ena sidan balanseras av tapperheten och trofastheten på den andra. Signaturen såg ”I Gabestokken” vid ett filmbesök i Köpenhamn i vintras och undgick då inte en känsla av att vederbörande givit svartmålningen för stort utrymme. Sådant kan vara riskabelt även om man har aldrig så mycket patos att falla tillbaka på.

Vid den förnyade konfrontationen med filmen nu stod sig inte detta intryck helt. Man frapperades i stället av hur fint

och väl avvägt de olika färgerna i mönstret stod mot varandra, hur skickligt filmen är genomarbetad även i detaljer. Och så är det detta välsignat naturliga och dämpade men ändå så uttrycksfulla spel som danskarna är mästare i.

SVENSKA DAGBLADET:

”Livet du gav mig” heter i original ”I Gabestokken” och behandlar i fint avstämd vardagston de problem som i vidriga fall möter de män och kvinnor, vilka efter en sjukdomstid på sanatorium åter söker fotfäste i hem- och arbetslivet. Att dessa problem under framför allt det senaste decenniet med dess intensifierade och framgångsrika bekämpande av lungtuberkulosen mer och mer minskats, betyder icke att de är lyckligt ur världen. Ännu händer det kanske alltjämt att en ung kvinna finner sig motad och utestängd på arbetsmarknaden och hållen på kyllig armlängds avstånd från sin make, när hon efter provande sanatoriemånader återvänder till livet. Detta är vad som sker den förtjusande Grethe Thordahl i denna film, som har allt vad vi vant oss att vänta av dansk äkthet och okonstlad värme i miljö- och människoskildring. Den rymmer dock något mer än småfolklig tragikomedi och frasfritt framläggande av humanism och klokt förnuft — i teckningen av en desperat ung student och hans patetiska olycksöde får filmen en vind av det stora dramat. Det beror icke minst på Jörgen Reenbergs gripande framställning, vilken jämte Grethe Thordahls ger berättelsen så mycket av vibrerande känsla och liv. Ib Schönberg som sanatorieläkare och Ove Rud som den bacillrädde äkte mannen har andra ledande roller i filmen. För dess övertygande helhetsverkan har regissören Alice O’Fredericks jämte författaren Leck Fischer äran och ansvaret.

3. Därefter gör läkaren en grundlig undersökning av patienten för att fastställa vad slags arbete han orkar och inte orkar med. 4. På basis av de hittills gjorda penetreringarna, kommer den partiellt arbetsföre och rådgivaren överens om ett arbetsmål — om inte vederbörande tidigare haft ett sådant arbete som han själv både vill och kan återgå till. 5. Nu vidtar arbetsträning för det arbete som man syftar till. 6 Och så steget ut — arbetsplaceringen! 7. Byråns rådgivare följer sin klient någon tid efter anställningen, kollar att han orkar med jobbet och att han trivs med det.

Som kött på benen lämnar broschyren några talande siffror från omskolningsbyråernas verksamhet. År 1948 skaffade man passande arbeten åt 4.433 män och kvin-

nor med läkt tbc. De blev lärare, reporters, lant- och servicearbetare, stenografer, kontorister, affärsmän m. m. Eller för att ta några siffergrupper. Ungefär 1.400 fick arbete inom affärs- och kontorsbranschen, 800 anställdes som yrkesutbildade arbetare, de övriga fördelade sig på olika slags arbetsområden, varav några kategorier nämnts här ovan. De här människorna arbetar idag — framhåller broschyren — och de arbetar framgångsrikt och utan fara för sin hälsa. Det bevisar avslutar den — och då får man komma ihåg att det inte är fråga om några lösa spekulationer utan om erfarenhetsmaterial — att män och kvinnor som haft tbc, kan utföra mängder av olika slags arbeten och utföra dem effektivt.

Roland Ekström.

19 20 21, 18 20 17.
Kassorna öpp. 5

ERY 7 och 8
SÖDERHAVETS SÅNG
Esther WILLIAMS
SÖDERHAVETS SÅNG

SKEPPARE i blåsväder
SÖ. 1, 3, Springp. är vi alla.

I Londons hemkvätter
SÖ. 1, 3: Raskins o. raskins

**GRETHE THORDAHL
OVER RUD
IB SCHÖNBERG**
Distri: Nord. Tonefilm

**Livet
Du gav mig**

"Man sitter hela tiden fängslad, ibland litet rörd av dessa människors öde."
BCT

"Och så är det detta räkisgamt naturliga och döpnade men ändå så uttrycksfulla spel som danskarna är närmare i." DN.

FORUM
19 20 21 - 18 20 17

TERRASSEN
19 20 21 - 18 20 17

Tel. 10 70 50, 10 70 57.
7 och 8 Kass. & 5.

CALIO 19 20 21 Bl.
BOTVID
VELDT

EDDY 19 20 21 Bl.
Abbott och Costello
Olycksfågeln

MONA 19 20 21 Bl.
Jeanette MacDonald
Nelson EDDY
KREKSDUETTEN

CORA 19 20 21 Bl.
Richard CONTE
i kriminalfilmen
MORD I HOLLYWOOD

LYVA 19 20 21 Bl.
Esther WILLIAMS
i färgfilmen

SABA 19 20 21 Bl.
Richard WIDMARK

GO:50 19 20 21 Bl.
Nils POPPE
skräcker

STOCKHOLMS-TIDNINGEN:

Det är välment, behjärtansvärt och vackert tänkt på alla sätt och vis. Och även vackert känt. Många skådespelare känner för sina rollers mänskliga innehåll och har all orsak.

Det rör sig nämligen om den själstortyr en ung hustru kan råka ut för när hon smittas av tuberkulos och hamnar på sanatorium. Vistelsen där går väl an, tragedin börjar egentligen när hon skrivs ut fullt återställd. Hon är frisk, hon har läkarnas intyg på det, hon har ej varit smittobärande på nio månader, hon kontrolleras regelbundet av läkare. Men likafullt betraktas hon som en spetälsk på arbetsplatser och i hemmet. "Livet du gav mig" behandlar ett viktigt problem, och man får sympati både för den utstötta Grethe Thordahl och den kloke läkaren Ib Schönberg.

MORGON-TIDNINGEN:

På sanatoriet har de det ganska drägligt. De verkliga svårigheterna börjar, när de blivit utskrivna som friska — och vill komma in i ett normalt liv igen, få tillbaka sitt arbete, leva med de sina. Överallt stöter de på det spöke, som heter bacillskräcken.

Jag vill inte bli behandlad som en spetälsk, säger den lilla frun, vilkens man inte ens vågar kyssa henne. Här och var tycker man nog, att svårigheterna hopas litet väl tendentiöst. Men filmen är inte bara en social upplysningsfilm. Leck Fischer, som skrivit den, är så mycket diktare, att han gett den ett allmängiltigt perspektiv — och vad som framför allt griper åskådaren är själva äktenskapsskildringen. Djupast sett handlar filmen om en stackars karl, som inte kan slita sig loss från sin mor och därför inte är mogen för äktenskapet. Här ställs det eviga "svärmorsproblemet" i skarpt och grällt ljus.

Alldeles betagande gör Grethe Thordahl den lilla frun, som får tuberkulos men kämpar sig igenom sjukdomen — det står en sådan renhet omkring henne.

EXPRESSEN:

Ett socialreportage om äktenskapligt och yrkesmässigt missanpassande tbc-patienter överarbetas energiskt. Man godtar skildringen av lungpatienternas återväg till livet utanför sanatorium, men stegrar sig inför melodramatiken. Ib Schönberg tar fint fram människokärleken hos en läkare av "anförtro-sig-åt-

typen" och Grethe Thordahl är ett rörande bräckligt offer för kombinationen bacillskräck—känslökyla. Ett övermått av patos förstör ett gott uppslag.

AFTONTIDNINGEN:

Fråga är om det i något lands film spelas så mänskligt mjukt och innerligt som i den danska. Det är en tanke man haft snart sagt varje gång man sett en dansk film, och den tränger sig på med full styrka sedan man övervarit den första premiären på den sobra biografen Forum i Årsta. Livet du gav mig, är en ren propagandafilm, propaganda mot lungotskräcken, men ändå intresserar den som ren film. Och just tack vare detta de små fina medlens spel, som danskarna är så suveräna behärskare av. Det har blivit en filmberättelse som den stora publiken borde ta del av. En av dem som man vill minnas och som man säkert också kommer att minnas. Och ändå är det så enkla ting, så enkla vardagsmänniskor, vardagskänslor, vardagsproblem. Men så som problemen här läggs fram, som tingen visas upp av främst Grethe Thordahl, Ove Rud och Ib Schönberg blir det något av äkta konst.

Stipendier för studier vid folkhögskolor och socialinstitut från De Lungsjukas Riksförbund — enligt tillkännagivande i Status novembernummer 1951 — har utdelats till tio personer. Sammanlagda stipendiesumman var 3.000 kr. med 300 kr. till varje elev. Stipendiebeloppet, som gäller studier hösten och vintern 1951—52, har utgått enligt följande personförteckning:

Nils Ingvar Olsson, Varberg
Karl Gustav Andersson, Stockholm
Gunnar Ericsson, Öregrund
Dagny Johansson, Morup
Arne Carlsson, Tierp
Elsa Swanberg, Stockholm
Stig Johansson, Karlshamn
Henry Andersson, Målaskog
Alf Holmstedt, Uppsala
Eric Gardeström, Stockholm

LUIS DE CAMÕES — Portugals nationalskald

Av fil. lic. Eskil Cronlund

Här (med 12/100 förstoring) avbildade frimärken, representerande ett urval ur Camões-serien och samtliga i densamma förekommande motiv, visa (från lägre till högre valör): 1) C. förlorar sitt ena öga under en strid i Ceuta. 2) C. räddar manuskriptet till *Os Lusíadas*. 3) C:s porträtt. 4) Titelbladet till originalupplagan av *Os Lusíadas*, tryckt i Lissabon 1572. 5) C:s sista stunder. 6) C:s sarkofag (I Jeronimosklosterkyrkan i Lissabon; utförd 1880 till 300-årsminnet av C:s död). 7) Statyn över C. (utförd 1867 av Victor Bastos och rest i Lissabon på den plats, som bär namn efter skalden).

Det är numera i alla kulturländer vanligt att genom utgivandet av speciella jubileumsfrimärken hufvudsakligen minnet av stora män och kvinnor. Icke underligt då att Portugal, som ägnar stort intresse åt frimärksutgåvor, år 1924 celebrerade 400-årsminnet av nationalskalden Luis de Camões' födelse genom utgivandet av en ståtlig serie minnesmärken. Utanför kretsen av facklärd litteraturhistoriker torde detta namn numera vara föga känt i vårt land. Den kännedom om skalden, som författaren till dessa rader under långt tillbaka liggande studieår förvärvade, hade också i det närmaste förflyktigats, då kontakten med nyssnämnda frimärken, som bl. a. återge en del dramatiska scener ur Camões' liv, gav impulsen till ett förnyat studium.¹⁾

Om Camões under sitt liv var olycklig, misskänd och föraktad, har eftervärlden däremot ägnat honom en hyllning, som av hans

¹⁾ Frimärksserien, som omfattar icke mindre än 31 valörer (lägst 2 centavos, högst 20 escudos) och 7 olika motiv, är utförd av en av Portugals främsta nu levande konstnärer, den i synnerhet som akvarellist uppskattade genre- och arkitekturmålaren Alberto Souza (Alberto Augusto de Souza), född 1880. — Dr A. Pinto Ribeiro, lasarettsläkare i Lissabon, har med välvilligt tillmötesgående ställt bildmaterialet till förfogande och därjämte lämnat upplysningar om konstnären.

landsmän stegrats ända till dyrkan. Berättelsen om Portugals främste skald och en av världslitteraturens största epiker är fylld av dramatik. Låt oss i korthet återge den.

Luis Vaz de Camões, som sannolikt föddes 1524 i Lissabon eller i Coimbra, tillhörde en gammal adlig familj, vars förmögenhet skingrats. Den blivande skalden var en fattig mans son.

I Coimbra bedrev Camões redan i unga år lärda studier och synes ha inhämtat synnerligen omfattande kunskaper i bl. a. antikens historia. Redan vid denna tid tog sig också hans poetiska begävnings uttryck i författandet av kanzoner, sonetter och elegier. I början av 1540-talet begav sig Camões till Lissabon, där han tack vare sin kvickhet, sina sällskapstalanger och sin lyckliga skaldegåva fick tillträde till de förnämsta och mest bildade kretsarna och slutligen även introducerades vid hovet. Denna lyckliga tid, under vilken han, som det heter i ett av hans brev, var "omtyckt och föremål för ynnest och kärlek från vänner och damer", skulle emellertid inom kort taga slut. Invecklad i ett kärleksförhållande med en högättad dam, kom Camões i konflikt med rivaler och avundsmän, väckte slutligen de styrandes misshag och förvisades från hovet, vilket även

innebar en förvisning från Lissabon. Detta, som torde ha hänt 1546 eller 1547, blev början till Camões' många provningar.

Camões, som hade svårt att finna sin utkomst, tog värvning som soldat och skickades till garnisonen i Ceuta²⁾, där han kämpade med tapperhet och i ett fältslag förlorade sitt ena öga. Sannolikt 1549 återvände han till Lissabon, där stämningen alltså var emot honom. Hans bitterhet häröver i förening med ett oroligt och lätt uppbrusande temperament förde honom i beröring med tvivelaktiga individer, som drogo in honom i våldsamma uppträden. Då Kristi lekamens fest 1552 firades under sedvanliga former med processioner och maskeradupptåg, invecklades Camões i en strid med en hovman, som han sårade i halsen med sin värja. Camões häktades och sattes i fängelse men frigavs efter nio månader mot löfte att taga värvning för krigstjänst i Indien.

Som bekant hade den portugisiska amiralen Vasco da Gama (omkr. 1460—1524) år 1498 upptäckt sjövägen till Indien, varigenom han gjorde Portugal till en av Europas stormakter. Man har antagit, att Camões genom att själv företaga färden till Indien önskat göra de iakttagelser, som voro nödvändiga för att i det epos, med vilket han var sysselsatt, kunna besjunga sin store landsmans färd och Portugals välde i Östern.

I mars 1553 medföljde Camões en till Indien destinerad eskader och anlände efter sex månaders färd till Goa, dåvarande huvudort i Portugals indiska välde. Med kortare avbrott uppehöll han sig här till 1556, då han deltog i en längre expedition till Malacka och Moluckerna. Camões erhöll nu en befattning i Macao³⁾ som förvaltare av avlidnas eller frånvarandes egendom men anklagades inom kort för försvinnning och sattes fängslad på ett fartyg destinerat till Goa. Fartyget led emellertid skeppsbrott och skalden lyckades, fastän med svårighet, rädda såväl sig själv som manuskriptet till sina dikter.

Från 1560 till 1567 uppehöll sig Camões åter i Goa. Han frikändes från anklagelsen för underslev i Macao men skall enligt traditionen ha kämpat med många svårigheter. Fastän hans närmare levnadsständigheter under dessa år äro höljda i dunkel, är det uppenbart, att han varit flitigt sysselsatt med sin diktning och troligen nu fullbordat det stora epos, *Os Lusíadas*, som skulle göra honom berömd.

Man har antagit, att Camões på grund av brist på respengar varit nödsakad att stanna kvar så länge i Indien. 1567 fick han emellertid följa med ett fartyg, vars destinationsort var Mozambique⁴⁾. Nu var han ett gott stycke på väg men kunde icke omedelbart komma vidare. I det största armod nödgades Camões uppehålla sig här i två år. Räddningen ur den eländiga tillvaron kom, då han fick medfölja ett fartyg, som ingick i en eskader, som från Goa avgått till Portugal och under resan angjort Mozambique. När Camões i april 1570 återkom till Lissabon, hade han varit borta från fosterlandet i sju ton år.

Stora förändringar hade under tiden inträffat i Portugal. Under den unge konungen Sebastião (f. 1554) hade landet börjat förfalla i politiskt och socialt avseende, främst på grund av inkvisitionen och jesuiternas makt. Dessutom hade "den stora pesten" härjat ohyggligt under senare hälften av året 1569. Själv befann sig Camões i en förtvivlad belägenhet, och borta voro alla hans forna vänner och gynnare. Vad han vid sidan om sina litterära sysselsättningar ägnat sig åt, under de år han ännu hade att leva, är obekant. Vid denna tid förövades en stöld av Camões' lyriska dikter, hans *Parnaso*, som kunde utgivas först efter hans död. I den första upplagan, som var ytterst ofullständig, medtogs dessutom, i förbigående sagt, en hel del oäkta material.

1571 erhöll Camões rättighet att låta trycka den här tidigare nämnda hjälte-dikten *Os Lusíadas*⁵⁾ (på svenska *Lusiaderna*), som utkom 1572 hos boktryckaren Antonio Góçalvez. Konungen,

²⁾ Spansk stad och fästning i norra Marocko. Erövrades 1415 av portugiserna och blev 1580 spanskt.

³⁾ Sedan 1557 portugisisk koloni på Kinas kust.

⁴⁾ Stad i den portugisiska kolonin med samma namn på Afrikas östra kust.

som tillägnats dikten, tillerkände skalden en obetydlig årlig pension. Under de sista åren av sitt liv skall Camões ha levat i så stora nöd, att en slav, som han fört med sig från Indien, om aftnarna måst gå omkring och tigga på gatorna för att livnära sin herre.

Camões avled 1580, sannolikt i pesten. Det var samma år, som Filip II av Spanien införlivade Portugal med sitt rike. I förkänslan av den olycka, som skulle drabba hans fädernesland, skrev skalden kort före sin död följande ord till en vän: "Jag dör icke blott i mitt fädernesland, jag dör med det."

Os Lusíadas är ett epos i tio sånger på ottave rime (den vanligaste episka formen under renässansen), som under starkt inflytande av klassiska förebilder, närmast Vergilius, dels skildrar Portugals äldre historia, dels Vasco da Gamas upptäckt av sjövägen till Indien och grundandet av Portugals välde där. Det historiska underlaget till sitt epos hämtade skalden i första rummet ur sin landsman João de Barros' (1496—1570) stora indiska historia, som utförligt skildrar portugisernas upptäckter och erövringar.

En glödande patriotism uppbar hela dikten, vars ledmotiv är att förhårliga Portugals historia. Den historiska framställningen har ingått en lycklig förening med realistiska skildringar av livet till sjöss, med etnografiskt värdefulla iakttagelser och med färgmåttade skildringar av orienten och portugisernas där utförda stordåd. De här citerade stroferna ur sjunde sången⁶⁾, i vilken skalden hyllar sina landsmän, som utbrett kristendomen bland hedningarna, ge måhända en antydning om dikterns karaktär:

Av dig, mitt folk, skall minnet jag bevara,
av dig, hur litet du i världen är,
ej blott i världen, men i denna skara,
som styrs av himlen och är himlen kär.
Dig ingen guldtörst, ingen hotfull fara
förhindrat att bekämpa otrons här;
din kamp blott visat, att din tro är stor
på helga jungfrun, som i himlen bor.

I lusitaner, väl till antal ringa —
men modet antalet ej aktar på —
I vägen själva livets offer bringa,
att evigt liv åt andra vinnas må.
Så edert mod kan ödets lag betvinga,
och föga gäller, att I ären få.
Ej något folk för Kristus' sak gjort mer,
ty Gud åt ödmjukheten framgång ger.

Camões' historia vittnar, har det sagts, om ett känsligt hjärta, ett oroligt lynne, ett oförväget mod, en glödande fosterlandskärlek, ett stort lättsinne och en barnslig opraktiskhet. Har han varit en människa på både gott och ont, har han likväl genom sin stora hjälte-dikt, som till vissa delar anses höra till det skönaste som något lands episka diktning skapat, rest åt sig själv ett monumentum aere perennius. *Os Lusíadas*, "portugisernas bibel", som dikten stundom kallats, har omfattats med hänförelse av skaldens landsmän och därigenom i hög grad bidragit till stärkandet av den portugisiska nationalkänslan. Dikten har också ur språklig synpunkt varit av ofantlig betydelse såsom grundläggande den klassiska portugisiskan.

Os Lusíadas har utgivits i en mängd upplagor och översatts till ett stort antal olika språk. I sin helhet har diktverket tolkats till svenska av Nils Lovén (1839, 2:a uppl. 1852). Många utdrag har Johan Vising givit i egen översättning i sitt 1920 utgivna arbete "Camões, Portugals nationalskald".

⁵⁾ *Os Lusíadas* är ett poetiskt namn på portugiserna och bildat av *Luso*, en av Portugals första konungar, något tusental år före Kristi födelse.

⁶⁾ I översättning av Johan Vising.

AXEL ENGD AHL —

visdiktaren, revymakaren och ordlekaren

Axel Engdahl.

När tankarna fly under silverhår
till barndomens soliga, sjungande vår,
till ungdomens somrar i rosengård
där vinden är ljuvlig och aldrig hård
— där de vita syrenerna blomma.

Jag tänker ej mer och mitt sinne blir tungt,
men mitt blod, som är hett, fast det inte är ungt
mig tänder en drömmarnas flammande brand,
som stiger mot skyn med min själ till det land,
där de vita syrenerna blomma.

Så vacker poesi kunde Axel Engdahl åstadkomma. Och inte heller sällan anslag han denna litet vemodiga, rent av känslosamma ton.

Ett exempel på engdahlsvisor av denna art är följande, kallad *Rosa på ståltrådstrån*.

Den rosa du begav mig
uppå en ståltrådstrå,

och som jag dig förlåvat
att bära stadigt på,
den har ja vattnat åvanpå,
mä tårar frå mi ögnavrå,
men ack, ho vissnade ändå... ändå.

Mest populär av Engdahls små stämningsmättade visor är *Sommerkvetter*, sjungen mycket i radio och även upptagen på grammofonskiva. Första strofen återges här:

Nu sjonger foggla på gröna grenar
å bia dia på rosaspenar
å blå ä lofta å sola het
å en ä gla för dä att en vet,
∴ att de ä sommer
å dä ä blommer
uti varendaste lita vret ∴

Axel Engdahl var samtidigt den borne revymakaren, vars alster flödade av gott humör, verklig kvickhet och stor fyndighet. Han var till liv och själ göteborgare och mäktig chef på Folkteatern och tillika teaterns mest uppburna komiker. Hans revyvisor blev örhängen, som trallades och sjöngs över hela landet, inte minst i Stockholm, dit han om vårarna kom för att gästspela med sitt göteborgska sällskap, av vilka ännu Ludde Gentzel är i farten på Stadsteatern. Genuint göteborgska, som dessa revyer var, slog de i alla fall kolossalt an på den

Hasse Z., Axel Engdahl och Fritz Schéel —
en bild från år 1908.

stockholmskt revybitna publiken och vem nickade inte gladeligt sitt bifall åt *Sara Backman* — revyernas urfjolliga komiska kraft — då hon på sitt oefterhärmliga vis sjöng *Pansarbåtsvisan*, skriven omkring 1900:

:/: Säg minnes du den allra första gång :/
 :/: på pansarbåten
 vid dragspelslåten
 då du mig muntrade med dans å sång? :/
 :/: Agusti aldrig jag förglömma kan :/
 :/: då du mej kösste
 den trettifösste
 ombord hos dig på saltan osiann :/
 :/: Sjömannens kärlek är som höstens vinn :/
 :/: då hjärtat lessnar
 och blomman vessnar,
 men flickan bliver trogen i sitt sinn :/:

Samma burleska humor, och där Engdahl använder sitt eget originella språk, blommar ut i *Ensamjungfrun Betty Cederholms visa om stationskarlsförmannen Algot Landergren*, vilken vi också återger in extenso:

Jag e lita visa kan
 om Landergren det hannlar han
 hoppla, hoppla, tralala!
 Det är en karl med schangtiljess
 och han ska bli mitt kärleksess,
 hoppla, hoppla, tralala!
 :/: Jag har känt'en se'n apryl, tralalalala!
 Han är vacker och ej fyl, tralalala! :/
 och vi ska gifta oss till jyl.
 Därför som en trast på gren
 sjunger jag om Landergren,
 hoppla, hoppla, tralala!

Lavén och Engdahl i karrikatyr.

Axel Engdahl som "byskomakaren" — hans sista roll på Folkteatern i Göteborg.

När han står på sin station
 och blåser signalmentets ton,
 hoppla etc.

Stannar han så gruvligt lätt
 det största lokomotivett,
 hoppla etc.

:/: Så han visslat har på mig, trala etc.
 uppå livets järnvägsstig, trala etc. :/
 tills mig och dig till slut blev sig.
 Så Landergren blev min passion
 och han blev stins på min station,
 hoppla etc.

Vi ska ha ett rum med kök
 där Landergren får biff med lök,
 hoppla etc.

Där ska vi glömma livets strid,
 som rasar utimellertid,
 hoppla etc.

:/: Amor ska stadigt vara där, trala etc.
 och skjuta skott med sitt gevär, trala etc. :/
 ack, om den stunden, snart var när!
 Ja, där ska vi det ljuvligt ha,
 Amor och Landergren och ja',
 hoppla etc.

När vi se'n en liten få,
 eller kanske de blir två
 hoppla etc.
 då ska Landergren bli gla,
 laga att dom får'et bra
 hoppla etc.

:/: Den ene å dom ska bli präst, trala etc.
 den andre livgardist som häst, trala etc. :/
 men skryta lagom är nog bäst!
 D'ä lätt å säja tulipan,
 men kanske får vi inga ba'n —
 hoppla etc.

I samma genre gick många av Engdahls visor. Och lika hjärtans roligt som publiken hade, lika roligt hade han själv åt sina burleska visalster. Det var bara åt sina befängda ordlekar

(Forts. å sid. 22)

Ottar Vendelkråka:

EN VÄNSTERYTTER SER TILLBAKA

Om man slår upp ett sportlexikon och ser efter, står det så här:

BASTIN, CLIFFORD, engelsk fotbollsspelare (född 1911), förvärvades av Herbert Chapman till Arsenal, där han med stor framgång spelat på olika forwardsplatser (mest vänsterytter) och även som högerhalvback. Han är en av 1930-talets bästa engelska fotbollsspelare och en synnerligen farlig målskytt; hans prestation ligasäsongen 1932—1933 att göra 33 mål på 42 matcher betecknar rekord för en ytterspelare.

Det är en behärskad presentation med få och bleka rosor instuckna i hyllningsbuketten, alltför få och alltför bleka skulle kanske många minnesgoda fotbollsvänner vilja säga.

Ty det är inget snack om saken — som uttrycket går i skrivarens barndomsbygd: Cliff (som han vanligen kallas) Bastin var inte bara en stor fotbollsspelare utan under sina glansdagar sannolikt världens bästa vänsterytter. Och om en forwardsspelares uppgift först och sist är att göra mål, har vi förmodligen ännu inte sett Bastins like som ytterspelare. Han var — om uttrycket tillåtes — "en kille med löd i dojan".

Cliff Bastin började sin fotbollskarriär i Exeter City i engelska ligans division III. Det var där Herbert Chapman fick syn på honom, och när Herbert Chapman fick syn på en spelare och ville ha honom till Arsenal, brukade det vanligtvis hända något. Den här gången var inget undantag. Herbert Chapman fick som han ville. Inom kort var Bastin installerad på Highbury, Arsenals berömda hemmaplan, och i full träning under Tom Whittakers kloka och vänliga överinseende.

Det var i en lycklig tid Cliff Bastin kom till Arsenal. Man skrev 1929. Engelsk fotboll hade definitivt återhämtat sig efter de stora förlusterna i samband med det första världskriget och upplevde nu sin guldålder och Herbert Chapman var som bäst i färd med att bygga upp sitt Arsenal till en av de bästa och framgångsrikaste elvor fotbollshistorien känner.

Sällan ramlar ett grobart frö i fetare mylla. Det dröjde inte heller länge förrän Cliff Bastin blommade. Han var bara sjutton år gammal när han kom till Highbury, men det stod inte länge om innan han var en av sitt lags klarast lysande stjärnor — och den tidens Arsenal

var ett lag av idel stjärnor. Ja, frågan är väl om en engelsk fotbollsklubb någonsin kunnat visa upp maken till den samling utomordentliga spelare, som Herbert Chapman tack vare sin geniala klar-syn och förhandlingsskicklighet lyckades kontraktera för sin klubb under de där åren.

Cliff Bastin i engelsk landslagsdress.

Nu inleddes också den epok under vilken Arsenal dominerade den engelska fotbollsvärlden och vann framgångar i en omfattning, som aldrig tidigare kommit en klubb till del.

Cupen togs 1930 och 1936 och hade så när erövrats även 1932, då emellertid Newcastle United i finalen överrumplade det segertippade Arsenal och vann en uddamålsseger.

Men ännu märkligare var framgångarna i ligan. Här segrade Arsenal 1931, 1933, 1934 och 1935 samt blev tvåa 1932. Engelsk fotboll hade aldrig tidigare varit med om något liknande, hade aldrig bevittnat en sån segerrad eller sett ett lika glänsande spel.

Hur gick det till? Hur var det möjligt för en klubb att i hårdast tänkbara konkurrens på den klassiska fotbollens mark vinna denna häpnadsväckande serie framgångar?

Det finns inget entydigt svar på den frågan, men den som är lagd för att fundera över fenomenet har god hjälp av att läsa Cliff Bastins memoarer, som kom ut för lite mer än ett år sen ("Cliff Bastin remembers". The Ettrick Press Ltd., London. 1950.).

Det ligger ingenting märkvärdigt i att Cliff Bastin skrivit ner sina fotbollsminnen, det har många spelare gjort före honom. Vad Bastin har att berätta skiljer sig i många stycken inte heller från vad andra proffsspelare haft att förtälja. Man får än en gång bekräftat att en professionell fotbollsspelares liv i mycket ringa grad är en dans på framgångens smaragdgröna gräsplan. Att spela fotboll är ett yrke, och ett yrke som ställer hårda krav på sin utövare.

Men det är två omständigheter som gör Bastins memoarer särskilt intressanta. De sammanfaller till tiden med en mycket lycklig, kanske den allra lyckligaste epoken i engelsk fotbollshistoria, och de är intimt förknippade med Arsenal. Bastin var, som redan nämnts, mycket ung när han gjorde sin debut i förstaklass fotboll, bara sjutton år. Han påminner i det hänseendet om en berömd svensk spelare, även han vänsterytter — Putte Kock. Men till skillnad från Putte Kock hade Bastin en lång fotbollsbana framför sig, när han debuterade. Då han Annandag Jul 1946 som vänsterinner och kapten för Arsenals reservlag tillsammans med sina kamrater lämnade Highburys plan efter en 4—0 seger över Cardiff City, en match i vilken han gjorde ett av målen, sattes slutpunkten för en ovanligt lång och framgångsrik fotbollskarriär. Bastin kunde se tillbaka på sjutton år förstaklass fotboll — och alla dessa sjutton år hade han spelat för Arsenal.

Geijers ord om att det personliga är det högsta i historien skulle kunna tillämpas även på Arsenals förflutna, fast det inte precis var en fotbollsklubb skallden hade i tankarna, när han skrev ner sin berömda sats.

Tre män träder fram med skarpetsade profiler och dominerar genom sina personligheter Bastins minnesbok: Herbert Chapman, George Allison och Tom Whittaker. De har alla tre i egenskap av manager lett Arsenals öden, Tom Whittaker är ännu verksam på den posten, och de har alla tre, var och en på sitt sätt, skapat fotbollshistoria.

Det var Herbert Chapman som inledde Arsenals storhetstid. Han visste allt om

fotboll och hade i sitt väsen den blandning av faderlig pondus och enkel kamratlighet, som kom spelarna att älska honom och hysa odelat förtroende för hans insikt och omdöme. Redan detta skulle gjort Herbert Chapman till en stor fotbollsmanager. Men han var mer än så: han var helt enkelt ett geni inom sitt område. Denne sällsynte ledarbegåvning hade en blick för sammanhang och möjligheter, som kom honom att tveklöst ta chanser, där andra skulle hejdat sig.

När Bastin kom till Arsenal hade han aldrig spelat på en ytterplats annat än i sin skolas fotbollslag nio år tidigare. Chapman gjorde honom genast till vänsterytter, köpte den underbara lille bolltrollaren Alex James från Preston North End och placerade denne vid Bastins sida som inner, och hade därmed i ett svep gett Arsenal en vänsterving, som under sina glansdagar inte hade sin make. Men ännu märkligare är fallet George Male. Hösten 1933 behövde Arsenal en ny högerback, Tom Parker stod vid slutet av sin karriär. Chapman kallade upp George Male till sitt kontor och meddelade denne att han i fortsättningen skulle spela högerback i Arsenal's förstalag. George Male protesterade. Han var vid denna tidpunkt tjugotvå år gammal och en ganska slätstruken halvback i Arsenal's reservlag. Det lönade sig emellertid föga att göra invändningar mot Herbert Chapman, han hade en övertalningsförmåga som få. När George Male lämnade managers kontor trodde han också blint på vad Chapman sagt honom: att han var född till högerback och i sinom tid skulle bli Englands bästa på den platsen. Och det blev han också! Tillsammans med Ernie Hapgood, en annan Arsenalstjärna, det bästa backpar i världen, anser Cliff Bastin.

Herbert Chapman dog i januari 1934 och George Allison trädde till. Han var en annan sorts man än sin föregångare, och Bastin sticker inte under stol med sin åsikt, att rollförändringen på Highbury var till det sämre. När Allison blev manager, säger Bastin, bröts den förnämligt chapmanska traditionen och atmosfären förändrades.

George Allison tillhörde Arsenal's styrelse. Han var till yrket journalist med anknytning till Hearstkoncernen och en man med utpräglat sinne för publicitet. Under hans ledarskap blev Arsenal förstasidesnytt i den engelska tidningspressen. Men som manager saknade Allison sin företrädares förmåga inspirera spelarna till att ge sitt allra yttersta. Så påstår i varje fall Cliff Bastin — och han borde ju veta vad han talar om.

När Bastin berättar om Allison har han svårt att undertrycka sin irritation. Det är tydligt att han hyser respekt för mannen och hans kunskande, men det är endast motvilligt han består honom ett er-

kännande. För en utomstående är det svårt avgöra om den bild av Allison, som Bastin ger i sin bok, är riktigt rättvis, det är inte utan att man tvivlar en smula på den saken.

Bastins uppenbara antipati för Allison kan givetvis förklaras med att man här möter ett fall av oförenliga temperament. Men det kan också finnas en annan förklaring, den ligger för övrigt närmare

var sannerligen inte småpotatis som Allison stoppade i säcken. Där kom en ny målvakt, George Swindin från Bradford City, där kom en del nya halvbackar, bland dem Jack Crayston från Bradford City och Wilf Copping från Leeds United, och där kom en lång rad forwardsspelare bl. a. Raymond Bowden från Plymouth, Alf Kirchen från Norwich City och Leslie Jones från Coventry, för att nu nämna

En publikbild från en av Arsenal's många spännande uppgörelser på den gröna mattan.

Foto Gullers.

till. När Allison övertog managersysslan i Arsenal stod det klart för alla att laget på många platser behövde förnyas, Chapman hade själv varit inne på den tanken innan han gick ur tiden. Allison försatte ingen tid och vid utgången av 1934 var Arsenal delvis ett helt nytt lag. Denna nyrekrytering av spelare fortsatte under de följande åren i våldsam takt, och det

några av de mest namnkunniga. Och som krönan på verket, det mest omskrivna av alla nyförvärven — Ted Drake. Han kom från Southampton och visade sig vara just den center Arsenal behövde, snabb, stark och skottvillig, en genombrotsman och en skräck för alla centerhalvor i motståndarlag. Drake gjorde under sin första spelsäsong för Arsenal

42 mål i ligan, den högsta målsiffran som noterats av någon av klubbens spelare. Mest berömd av alla hans matcher är kanske en på bortaplan mot Aston Villa, då Arsenal vann en brakseger med 7-1. Drake gjorde alla sju målen för Arsenal. Han hade nio skott på mål varav sju resulterade! På ett av de övriga två skotten gjorde för övrigt Morton i Aston Villas mål en sannskyldig fenomenräddning. Sju mål av samme spelare i en ligamatch! Det hade inte hänt sen 1888, då Ross i Preston North End gjorde den bravaden.

Några år efter Chapmans död var Bastin ensam kvar av det Arsenal, som i början på 1930-talet hänförde engelsk fotbollspublik. Alla hans lagkamrater från den tiden hade fått lämna plats för nya spelare. Cliff Bastin hade kommit ung till Arsenal, han var ännu en oförbrukad kraft som Allison hade användning för i sitt lag. Men det är möjligt att detta förhållande skapade en övergivenhetskänsla hos Bastin, en känsla av isole-ring i en ny omgivning, och att det är detta som förklarar hans snäva betyg åt George Allison som manager.

1947 blev Tom Whittaker Arsenals manager. Han är det fortfarande. Med Whittaker, säger Bastin, återupplivades den chapmanska traditionen.

Det vore i så fall inte så underligt. Tom Whittaker och Arsenal hör samman som ler och långhalm. Whittaker har spelat fotboll för Arsenal. Hans karriär bröts emellertid i förtid genom en obotlig knäskada under en fotbollsturné till Australien säsongen 1924-1925, och Chapman med sin karaktäristiska omtanke och känsla för klubbens spelare tog Whittaker till Highbury som tränare. Whittaker har tjänat för både Lea och Rakel. När han 1947 blev Arsenals manager hade han alltså i mer än tjugo år varit klubbens tränare — och vilken tränare. Bastin håller honom för världens bästa fotbollstränare, men det är kanske tal i egen sak. Hur som helst, Whittaker har inte bara stor erfarenhet av fotboll, han är otvivelaktigt en personlighet. Som tränare ägde han en medfödd auktoritet som var utomordentligt värdefull i hans arbete. Han behövde aldrig ge order eller utfärda förbud utan spelarna följde honom i träningsarbetet med förtroende och entusiasm. Arsenalspelarna tränade fem dagar i veckan, och det var inte vanligt i andra klubbar. Måndagarna t.ex. var träningen frivillig, men likafullt mötte spelarna upp på Highbury. Det var aldrig någon som beklagade sig över det hårda träningsprogrammet.

Bastins beundran för Tom Whittaker känner inga gränser. Får man tro Bastin bör man i händelse av kroppsskada omedelbart låta transportera sig till Highbury för att undergå behandling av Whittaker. Enligt Bastin är Whittaker den

verklige mirakelmannen och läkarna en samling ambitiösa men okunniga varelser. Bastin ger många exempel på Whittakers skicklighet — och läkarnas oför-måga. Han berättar bl.a. om Bernard Gadney, den berömde rugbyspelaren, som kom till Highbury på kryckor efter att ha besökt Londons skickligaste kirurger och av samtliga fått beskedet, att han aldrig mer skulle kunna idrotta. Whittaker var hans sista hopp, hans enda återstående chans. Och Whittaker svek inte. Nästa år var Bernard Gadney åter kapten för Englands rugbylag.

Det är ännu för tidigt att fälla ett slutgiltigt omdöme om Tom Whittakers insats som manager för Arsenal. Men när detta skrivs är "kanonjärerna" åter på

Herbert Chapman.

väg mot toppen i engelsk fotboll och med Whittaker som manager tycker man att de har förutsättningar att stanna där.

Engelsk fotboll nu och för tjugo år sen? Spelades det bättre fotboll förr? Det har sitt intresse konstatera, hur Cliff Bastin ser saken. Han döljer inte att han anser att standarden sjunkit, även om han därmed inte vill ha sagt att den tid under vilken han själv var aktiv var en guldålder, som aldrig kommer tillbaka. England har fått många utomordentliga spelare de sista åren. Bastin nämner bland andra Billy Wright, som han dock anser vara en aning överskattad, Billy Liddell och Neil Franklin. Stanley Mortensen är också en mycket god spelare, men, anser Bastin, hans rätta plats är som center och inte som innerspelare.

Men ingen av dessa eller de andra spelare från efterkrigsåren som Bastin näm-

ner i sin bok är, mätt med förkrigsmått, en verkligt stor spelare.

Vem vill då Cliff Bastin ge sin röst? Ja, det råder inget tvivel om den saken: Alex James, den lille skotske vänsterin-nern, som kom till Arsenal från Preston North End och tillsammans med Bastin bildade världens en gång mest omskrivna vänsterving.

Valet kan förvåna, det finns ju flera om budet. Här i Sverige står namnet David Jack högt i kurs, och det med all rätt för övrigt. En av våra kunnigaste och på-litligaste fotbollsbedömare, Rudolf Ek-löv, signaturen R:et i Dagens Nyheter, tycks för sin del hålla David Jack som den kanske främste genom tiderna. Bastin har haft många tillfällen att jämföra James och Jack, vilka samtidigt spelade inrar i Arsenal med Jack Lambert mellan sig.

Bastin sätter utan tvivel David Jack mycket högt. Han anser honom vara en av de bästa högerinrar han sett, en spelare med fin balans, styrka i attacken och en fruktansvärd målskytt. Men Jack var en utpräglad en-flygel-man som spelade på sin egen ytter och Bastin kunde lätt räkna de passningar han fick från honom under en match. Kanske är detta, åtminstone delvis, förklaringen till varför Bastin så avgjort håller på sin sidokam-rat i kedjan: vänsterinnern Alex James.

Och sannerligen: man kan hålla på mycket sämre hästar! Likt så många skot-tar hade Alex James fotbollen i blodet. Han visste instinktivt hur länge han skulle gå med bollen innan han spelade den vidare. Han var en mästare i att dra på sig motståndare och därigenom frispe-la sina lagkamrater. Hans spel hade variation och konstruktiv fantasi, han var oöverträffad som spelfördelare och han spelade lika mycket på sin kedjas bägge ytttrar. Hans passningar var nästan alltid korrekt beräknade, man har sett honom möta en utspark från Arsenals målvakt i luften och med en direktspark, en vol-ley alltså, slå bollen i en väldig lyra till lagets högerytter, vilken som bäst skena-de fram på sin kant. Exakt på metern! James blick för spelet var enastående. Han var den store strategen, mannen bakom "ritningarna" i varje Arsenal-anfall, han var kvicktänkt och snabb, på korta sträckor en av sins tids snabbaste spelare. Som sagt: man kan hålla på sämre hästar.

För övrigt: bäst och bäst, vad tjänar det till att tvista om den saken. Var och en håller i alla fall på sin vattvälling.

Ingen kan förneka att Alex James, den lille finurlige bolltrollaren i Arsenal-skjortan med de bohemiskt fladdrande ärmarna och de alltför rymliga byxorna var en stor spelare, en av dem som för alltid tillhör fotbollens historia.

FARMOR

Av Ester Sjöblom

Farmor överskyggade hela min tidiga barndom. Så stor respekt förde denna bräckliga lilla kvinna med sig att även de ljusaste ting som blommör och fjärilar föll i skugga vid hennes närvaro. Nu förefaller det ofattbart att hon kunde injaga en sådan skräck i oss alla.

Hur väl minns jag inte farmor. Det vita håret som låg strängt hopsnott till en knut i nacken, schaletten och den mörkt gredelina klänning hon gick med till vardags. En gång i ungdomen hade hon fallit ner från höskullen och brutit benet. Hon kom aldrig till någon läkare, benet fick klara sig utan sådan lyx. Det växte också ihop men blev krumt och konstigt. Sedan den dagen haltade hon svårt. Långt innan hon dök upp mellan de stora askarna på backkrönet hördes hennes käpp rassla i väggruset.

Det var en varning till oss alla. Vi ungar greps av panik, kastade vad vi hade för händer, rusade upp för farstubron, slängde upp köksdörren och ropade in till vår mor:

— Farmor kommer, farmor kommer!

Varje dag förlöpte det på samma sätt. Vi systrar stod upp-radade i köket och förtalte med darrande röster att nu var hemsökelsens stund kommen. Vår stackars mor blev omväxlande vit och röd, kastade förtvivelade blickar på disken och de obäddade sängarna. Allting gick ju så långsamt för henne. Hon fick liksom inte arbetet ur händerna. Det bara växte och växte till ett berg som hotade att störta ner och begrava henne.

Men nu åkte sängarna ihop med en väldig fart. Disken plockades ner i en balja som sköts in längst ner i skåpet. Vi ungar fick en kritisk blick, skulle hon hinna tvätta av oss? Nej, det fick bero, även med risk att farmor blev allvarligt förargad. Det var viktigare att hon fick golvet sopat och hann köra ut katten. Farmor tålde inte katter.

Sist slätade vår mor med nervösa fingrar ut håret och satte på sig ett rent förklä.

Om nu turen var god kunde allting avlöpa lyckligt. Farmor kom in och hälsade så omständigt som om hon inte sett oss på år och dag. Därefter slog hon sig ner på en stol med fötterna långt utsträckta. På så sätt vilade det klena benet så bra.

Mamma sprang beskäftigt och småviktigt fram och tillbaka mellan bordet och spisen. Hon plockade fram koppar, kokade kaffe och skar bröd.

Hade farmor haft en god natt med riklig sömn var hon vanligen på gott humör så här tidigt på morgonen. Då slog hon sig riktigt till ro vid kaffebordet, suckade av välbehag medan hon krossade sockret mot sina tandlösa gommar.

— Ja, jag har det bra. Här sitter jag i godan ro hos min sonhustru med barnbarnen omkring mig. Ja, ja, Vår Herre styr allt till det bästa.

Så tog hon fram snusdosan och inandades några korn, varefter hon föll i djupa tankar. Hon hade så mycket att tänka på, farmor. Folket ansåg att hon kunde se i det fördolda. Kanske kunde hon det verkligen också. Säkert är att hon förutsade många händelser som sedan inträffade. På det sättet hade hon fått stadgat rykte som trolldomskunnig. Mödrarna gick med sina sjuka barn till farmor för att hon skulle bota dem. Ibland med dekoter och salvor, andra gånger hjälpte inte annat än att dra dem genom en krokig björk en mörk torsdagskväll.

Farfar hade fört en främlings tillvaro i detta troll- och spådomsmättade hem. Snickarverkstan och den lilla bykrogen delade hans tid. Han var en mycket skicklig möbelsnickare, men ändå gick allting liksom sönder för honom. Han arbetade och

söp på samma tungslitna, grubblande sätt. Ingenting blev färdigt i tid därför att han skulle göra allting så gediget. Folk tröttnade på att vänta. De gick till andra som var flinkare både i munnen och händerna.

Nöden gjorde sitt inslag i hemmet. Farfar fick inget arbete därför att han var opålitlig, som folk sade. Så levde de av vad farmors underliga hantverk inbringade. Det behagade inte farfar. Han söp, grälade och slog farmor. En dag när ledan och ruelsen blev för tung gick han bort och hängde sig i trolldoms-björken.

Att han hängde sig just i den björken tog farmor som ett ont tecken. Hon blev ännu underligare. Om kvällarna hörde hon farfar knacka på dörren. Så blev han insläppt, och farmor hade långa samtal med sin avlidne make.

Vår far ryckte på axlarna, men mor insöp begärligt allt skrock. Hon liknade ett stycke vax, som farmor formade efter

När farmor kom fick alltid mor bråttom med att städa och göra allt i ordning.

behag. Och hon gick i en ständig skräck att det skulle hända henne eller oss barn något ont. Ty mor var en hjärtans god människa, fast hon i slarvighet sökte sin like.

Om nu farmor var på gott lynne föll skrämseln av mor och hon riktigt blommade upp. Hon trugade med brödfatet, satte på kaffe pannan för andra gången och malde i mera kaffe än hon hade råd med.

Sådana dagar var det gott och ljust i stugan. Vi ungar vågade sätta oss på yttersta kanten av soffan. Ibland fick vi rent av en brödskiva med. Men aldrig två, det höll farmor styvt på.

Men det fanns också andra dagar. Då farmor kom som en straffande hand och fyllde huset med ofrid och veklagan. Då öppnade hon alla skåpdörrar, rev i byrålådorna och synade linneförrådet. Obarmhjärtigt avslöjades alla trasiga strumpor, alla olagade, smutsiga plagg som mor smugit undan på de underligaste ställen. Då grälade farmor och mor grät så att tårarna gjorde ränder i hennes runda ansikte.

Också vi barn vållade farmor obehag i sådana stunder. Hon granskade oss med ett öppet ogillande, som fyllde oss själva med rädsla och mor med förtvivlan.

— Du kan inte sköta barn, avfytrade farmor barskt. Ungar skall ha stryk. Du måste aga dem, Lisa!

— Ja, kanske det, farmor, svarade mor ängsligt. Hon hade ännu aldrig slagit sina barn, men så stor var respekten för farmor, att hon inte vågade säga emot.

Särskilt hade farmor ett gott öga till mig. Jag var en lat och tjurig flicka, som brast ut i en ström av tårar vid minsta anledning. Detta retade farmor obeskrivligt. Hon ansåg nämligen att man skulle bära allting med jämmod. Och hon fordrade lika mycket av ett barn som av en vuxen.

Farmor kunde inte samla in sina läkeörter själv. Hennes klena ben orkade inte med att driva omkring på fälten. Det arbetet sattes vi flickor till. Med stora korgar gick vi ut och återvände på kvällen fullastade med rölleka, kamomill och ärenpris.

Jag kan inte påstå att vi älskade detta arbete. Vi ville ju vara fria och leka. Dessutom retade de andra barnen oss, därför att vi hjälpte en farmor som kunde trolla. Vi invecklades ofta i blodiga bataljer, kom hem sönderslagna och fick ytterligare stryk av far, som inte anade vad vi fått genomlida under dagen.

Med tiden utvecklade vi stor list och förslagenhet, när det gällde att undgå farmors blomsterkorgar. Helt plötsligt kunde vi få fruktansvärt ont i magen, eller också skar vi i fötterna med glasbitar, linkade och hoppade omkring som tokar.

Riktigt säkra var vi förstås inte ändå. Farmor kunde komma och köra upp oss ur sängen. Pjåsk med ungar låg inte för henne. Vår mor hade ingenting att säga till om. Hon stod hjälplös med armarna hängande efter sidorna och såg på hur farmor huserade.

Men tidens tand gnagde också på farmor. Hon tacklade av, blev allt blekare och tunnare. Hon blev dock inte blidare och vänligare, utan om möjligt ännu härsknare, när hon lade sig till sängs för att aldrig mera stiga upp.

Nästa sommar dog hon. Begravningen försiggick i största tysthet. Men mor, som darrade för sin svärmor ännu efter döden, sydde ihop hennes båda stortår, för att hon inte skulle kunna gå igen.

Trots detta försiktighetsmåt verkade mor ändå inte riktigt säker. Ofta stod hon och stirrade ut genom fönstret som om hon väntade farmor. Och när det knäppte i stugknuten for hon ihop av skräck. Detta gav mig en olycksalig idé.

Jag var på kant med mor, hade nämligen en längre tid smittit undan arbetet. Tidigt om morgnarna försvann jag ut, gick och drev i skogen och kom aldrig hem förrän vid matdags.

Till sist fick jag ju mitt straff. Mina båda systrar fick följa med far till stan, gå på cirkus och konditori. De kom hem sprickfärdiga av upplevelser och ynkade mig, som vackert fått sitta hemma. De var odrägliga och förbittrade mitt liv för långa tider framåt.

Jag grubblade på hämnd. Den skulle drabba mor, ty det var ju hon som styrt om alltsammans.

Så en kväll i skymningen, när mor var ensam i köket, gick jag upp på vinden och rumsterade. Jag klädde mig i en av farmors gamla klänningar och tog hennes kåpp i handen. Så gick jag långsamt ner för trappan, bemödande mig att hasa med fötterna som farmor gjort och stötte ideligen med käppen.

Aldrig glömmer jag mors utseende, när jag öppnade dörren. Hon satt framme vid fönstret med munnen vidöppen och ögonen runda av förfäran. När jag steg in lyfte hon sina händer avvärande och skrek:

— Nej, nej då! Så föll hon i golvet.

Så mycket stryk som jag fick den kvällen hade jag dittills aldrig ens drömt om. Min snälla mor slog i fullt raseri, medan hennes salta tårar droppade ner i min nacke mellan flätorna. Jag grät också. Inte så mycket därför att det gjorde ont, utan för att jag bedrivat den enda människa jag verkligen höll av.

Från den dagen blev det aldrig riktigt bra mellan mor och mig. Vi skämdes båda, men ingen kunde ta det första steget till försoning. Ända till mors död upprätthöll vi en slags väpnad neutralitet. Men rädslan för farmor vädrades ut den där gången. Ingen trodde riktigt på att farmor verkligen kunde gå igen längre. En gång om året, på sin födelsedag, fick hon en blomma på gravnen. Till sist glömdes också den saken. Därmed var skräcken för farmor ordentligt ur världen.

Gott Nytt År 1952 tillönskas av

STOCKHOLM:

Adolfsson & Son, D. E., Kocksgatan 23
Andersson, Leila, Blomsterhandel, Götgatan 69
Andersson, & Son, Herman, Dalagatan 12
Andersson, Nils V., Hamngatan 36
Anzén, Georg, Läkare, Götgatan 15
Arleij, Folke, Järnaaffär, Valhallavägen 75
Aromatic Industri AB, Bryggvägen, Gröndal
Bellander, Gunnar, Läkare, Leksandsvägen 22, Bromma
Bergholtz & Co, K. G., Adolf Fredriks Kyrkogata 13
Berkel AB, Kungsgatan 72
Björklund & Co, Rudolf, AB, Malmtorgsgatan 8
Blomkvist, John E., Tandläkare, Centralpalatset
Brenner, Sam, Järnaaffär, S:t Eriksgatan 94
Bretz-Lydid, E., Tandläkare, Essinge Högväg 44, Stora Essingen
Brobeck, John, Tandläkare, Sturegatan 16
Byrenius, Gustav, Direktör, Birger Jarlsgatan 32
C. T. C. AB, Nybrokajen 7
Cederlöf, Eric, AB, Humlegårdsgatan 12
Crafoord, Clarence, Professor, Sabbatsbergs Sjukhus
Dahlin, Otto, AB, Sveavägen 62
Drougge, Adolf, Läkare, Liljeholmsvägen 8
Ellena, Päl- & Damkonfektion, Drottningholmsvägen 12
Engstrand, G., Grosshandlare, Nybrokajen 5
Erikssons Eftr. G., Drottningholmsvägen 7
Eriksson, A. H., Kapten, Torsgatan 47
Eriksson & Andersson, Livsmedel, Luxgatan 1—3
Ernhall, Stig E:son, Tandläkare, Stureplan 19
Essler, Bengt, Tandläkare, Karlavägen 52
Ewemaskiner, AB, Kornhamnstorg 47
Falk, Sven, Revisor, Regeringsgatan 44
Femina, Humlegårdsgatan 18
Folke & Co, Carl, AB, Nybrogatan 3
Forsberg, C., Firma, Hantverkaregatan 85
Grenstedt, A. V., Stadsmäklare, Hornsgatan 26
Gustafsson, A. C., AB, Kungsgatan 16—18
Hemlins, John W., Mekaniska Verkstads AB, Malmskillnads-
gatan 34 B
Holmberg, N., Läkare, Polhemsgatan 36
Holmgren, Gustav, Skorstensfejarmästare, Karlbergsvägen 22
Håkansson, Einar, Dr., Högbergsgatan 40
Johansson, Axel, Körsnär, Västerlånggatan 60
Johansson, Greta, Tandläkare, Odengatan 104
Johnsson, Allan, Maskinaffären, Riddargatan 10
Jäderholm, K. Bruno, Läkare, Ersta Sjukhus
Kaféet, Barnhusgatan 6
Kafé Folke, Folkungagatan 50
Karlsson & Co, J. R., Gävlegatan 20
Kindwall, Wilhelm, AB, Kungsträdgårdsgatan 12
Kinocentralen, AB, Drottninggatan 47
Kärrhagens Sybehörsaffär, Enskedefältet
Lavass, M. G. & Rundkvist, A., Hornsgatan 144
Leja-Magasinet, AB, Norrmalmstorg
Lind, Tore, Läkare, Hornsgatan 1
Lindström, Bo, Läkare, Gullmarsplan 13, Johanneshov
Ljud & Bild, AB, Untravägen 13, Hjorthagen
Ljungqvist, Aug., Urfirma, Beridarebangatan 23 A
Lundberg, H. G., Firma, Regeringsgatan 44
Lundin & Törnberg, Pälsvärfirma, Mästersamuelsgatan 12
Mattor & Gardiner AB, Folkungagatan 59
Mode-Ferm, Box 2059, Stockholm 2
Monberg & Thorsén AB, Kungsgatan 60

Munters Industri AB, Norr Mälärstrand 56
Nessim, Nils, AB, Hamngatan 1 A
Nilsson, Josef A., Målerifirma, Runebergsgatan 12
Nockeby Tvätt & Strykinrättning, AB, Drottningholmsvägen 603
Nordström & Co, C., Fridhemsgatan 46
Orell, S., Docent, S:t Görans Sjukhus
Otillys Konditori, Vargtinsgatan 7
Palmqvist, A., AB, Humlegårdsgatan 13
Perfekt Stil, AB, Drottninggatan 30—32
Persson, Bröd., Skinn & Pälsvärfirma, Regeringsgatan 17
Persson, S. P., AB, Västerlånggatan 38
Pettersson, Sigfrid, AB, Norra Stationsgatan 25
Pettersson & Mentzing, Möbelfirma, Gamla Brogatan 17
Sandahls Pälsvärfirma, Humlegårdsgatan 17
Sandegren, Bertha, Läkare, Folkungagatan 108
Schaub & Co, AB, Bolidenvägen 14—16, Enskede
Schneider, J., AB, Västmannagatan 1
Schongin & Engström, Hamngatan 17
Sellberg & Co, Fröhandel, Munkbron 3
Sternberg, Benno, AB, Arsenalsgatan 6
Stockholms Pantförsäljning, Mälartorget 15—17
Stockholms Patentbyrå, AB, Kungsgatan 36
Stora Essingens Ängtvätt, AB, Stora Essingen
Ström & Co, P. A., AB, Humlegårdsgatan 10
Strömberg & Co AB, Regeringsgatan 66
Ståhlberg, Harry, Verkmästare, Sibyllegatan 83
Superior, AB, Nybrogatan 7
Svenska Traktor, AB, Box 12007, Stockholm 9
Trädgårdhs Åkeri, Firma, Carl Trädgårdh, Sveavägen 129
Ulvunda Gummifabriks AB, Bromma
Wagner, S., Tandläkare, Sveavägen 49
Varubelåningen, Blekingegatan 28
Varubelåningen, Tunnelgatan 1 B
Vega Agentur, AB, Skeppsbron 16
Winterthur, Försäkringsbolag, Engelbrektsplan 2
Wretman, Tycho, Firma, Kungstensgatan 38
Yellow Cab, AB, Birger Jarlsgatan 37
Zeuthen & Aagaard, Kungsgatan 44
Östling, Paul, Järnaaffär, Abrahamsbergsvägen 2, Bromma

Gott Nytt År 1952 tillönskas av

STOCKHOLMS OMGIVNINGAR:

Andersson, Folke Hamngatan 2, Vaxholm
Bälters Bilverkstad, Malmvägen 30, Sollentuna
Café & Matsalarna, Riddersviksvägen 20, Hässelby Villastad
Claesson, Bertil, Tandläkare, Landsvägen 58, Sundbyberg
Dalaröbageriet, E. Schultz, Odinvägen 15, Dalarö
Ekman, N. O., Skorstensfejarmästare, Skyttevägen 24 A,
Saltsjöbaden

Ekmans Eftr. Sybehörsaffär, Fullerstavägen 18, Huddinge
Elema AB, Industrivägen 23, Hagalund
Gentz, Carl, Överläkare, Strandvägen, Saltsjöbaden
Gustavsson, S., Skorstensfejarmästare, Villagatan 1, Sundbyberg
Haldén, C. H., Skogalund 100, Ektorp
Hellström, S. G., Läkare, Charlottenburg, Solna
Huddinge El. Installationsaffär, Box 41, Huddinge
Huddinge Järnhandel, Huddinge
Insulander, Sten, Läkare, Djursholm
Keller, Helge, Skorstensfejarmästare, Gribbyvägen 34, Spånga
Kumlin, Emil, Skorstensfejarmästare, Fogdetorpsvägen 29,
Södertälje

Mariehälls Svetsnings AB, Vintergatan 28, Sundbyberg
Möbelnytt, Tulegatan 2, Sundbyberg
Ohlsson, Karl, Skorstensfejarmästare, Terassvägen 9,
Stocksund

Spånga Ved- & Brädgårdar AB, Industrigatan 4, Spånga
Stockholms Reveteringsfabrik, Tureberg, Sollentuna
Södertälje Trävaru AB, Ekdalsgatan 9, Södertälje
Wallgren, Erik, Stadsläkare, Södertälje
Wendler, John, Revisor, Vallvägen 18, Lidingö

DALBY:

Garbe, Carl-Eric, Dr., Veberödsvägen

ESKILSTUNA:

Karlsson & Nilsson AB Knivfabrik, Tullgatan 5

GÖTEBORG:

Möller, Gunnar, Läkare, Jakobigatan 9

HALMSTAD:

Johansson, Joh. M., AB, Klammerdammsgatan 3

JÖNKÖPING:

Carlén, Berndt, Dr., N:a Strandgatan 10
Nyström, Gösta, Dr., V:a Storgatan 1
Arman, Gustaf, Dr., Barnarpsgatan 9

KINNA:

Kinna Juridiska Byrå

LULEÅ:

Luleå Stadshotell Rest. AB

LUND:

von Rosen, Erik, Docent, Kung Oscarsväg 1

MALMÖ:

Fjellander, Ebba, Läkare, Föreningsgatan 30
af Jochnick, C. A., Dr., Gust. Ad. Torg 8 A
von Rosen, Sophus, Docent, Allm. Sjukhuset
Trägårdh, Bertil, Tandläkare, Regementsgatan 56

MOKORSET:

Bonnert, D., Läkare

MORA:

Mattsson, F. M., AB

ROMANÄS:

Beskow, Allan, Överläkare

TRELLEBORG:

Jönsson, Joel, Provinsiälläkare, Hansagatan 7

ÖSTERÅSEN:

Dahlstedt, Helge, Överläkare, Österåsens Sanatorium

Förbundsexp. personal
Status Lokalredaktion, Malmö

PATIENTFÖRENINGAR:

Adolfsbergs Patientförening, Örebro Stads Sjukhem, Adolfsberg
Föreningen Enigheten, Sanatoriet, Arvika
Patientföreningen Skogsblomman, Västeråsens sanatorium, Borås
Broby Patientförening, Broby
Föreningen Hjälpssamheten, Kroppefjälls Sanat., Dals Rostock
Högbo Patientförening, Falun
Patientföreningen, Garphyttan
Källtorps Patienters Understödsförening, Göteborg
Sandarnes Patienters Understödsförening, Göteborg
Valbo Patientförening, Hagaström
Hålahults Patienters Understödsförening, Hålahult
Patientföreningen, Hällnäs Sanatorium

Gott Nytt År 1952 tillönskas av

Härjedalens Patient- och Konvalescentförening, Hede
Hessleby Patienters Understödsförening, Hässleby Sanatorium
Kolmårdspatienternas Intresseförening, Kolmårdssanatoriet
Solbackens Patienters Självhjälpsförening, Kullsveden
Fagereds Patienters Understödsförening, Lia
Lugnets Patientförening, Lugnet
Löts Sanatoriums Patienters Understödsförening, Malmby
Patientföreningen Gagn och Glädje, Malmö
Målilla Patienters Understödsförening, Målilla Kyrkby
H. P. Handels & Understödsförening, Sanatoriet, Nyland
Romanäs Patienters Förening, Romanäs
Sandträsk Patientförening, Sandträsk
Spenshults Patienters Understödsförening, Sanatoriet, Spenshult
S:t Görans Patientförening, Stockholm
Selggrens Sanatoriepaternters Understödsförening "Hallen Vilan",
Strömsbro
Sävsjö Patienters Förening, Sävsjö
Väsby Sanatoriepaternters Understödsförening, Upplands Väsby
Patienternas Understödsförening, Länsanatoriet, Uttran
Söderby Patientförening, Uttran
Vattholma Sanatoriums Patientförening, Vattholma
Follingbo Patientförening, Visby
Älvkarleö Tbc.-sjukstugas Patientförening, Älvkarleö
Föreningen Nytt och Nöje, Sanatoriet, Örnköldsvik
Patientföreningen Faxbruset, Nordhem, Österås
Österåsens Patientförening, Österåsens Sanatorium

KONVALESCENTFÖRENINGAR

Byske Konvalescentförening, Byske
Föreningen Eskilstuna Lungkonvalescenter, Eskilstuna
Mellanskånes Konvalescenthjälp, Eslöv
Fagerstaortens Konvalescentförening, Fagersta
Göteborgs Lungsjukas Centralförening, Göteborg
Hofors Konvalescentförening, Hofors
Norra Hälsinglands Konvalescentförening, Hudiksvall
De Lungsjukas förening i Hälsingborg m. o.
Västernorrlands Lungsjukas Centralförening, Härnösand
Ångermanlands Lungsjukas Konvalescentförening, Härnösand
Hässelholms Konvalescentförening, Hässelholm
Jönköpingsortens Konvalescentförening för tbc-sjuka, Jönköping
Jönköpings läns Lungsjukas Centralorganisation, Jönköping
Kalmar Läns Centralorganisation för lungsjuka, Kalmar
Kalmar Konvalescentförening, Kalmar
Blekinge Läns Centralorganisation för Lungsjuka, Karlshamn
Karlshamnstraktens Konvalescentförening, Karlshamn
Karlskronaortens Konvalescentförening, Karlskrona
De Lungsjukas Konvalescentförening i Karlstad
Kramfors Konvalescentförening, Kramfors
Kristianstads Konvalescentförening, Kristianstad
Kristianstads läns Centralorganisation för lungsjuka,
Kristianstad
Föreningen Lungsjuka i Köping
Landskrona Konvalescentförening för lungsjuka, Landskrona
De Lungsjukas Förening i Östergötland, Linköping
Kronobergs Läns Konvalescentförening, Lugnet
Luleå Konvalescentförening, Koncento, Luleå
Konvalescentföreningen för TBC-lungsjuka i Lunds stad, Lund
De Lungsjukas Förening, Malmö
De Lungsjukas Förening & Understödsfond, Norrköping
Nybro Konvalescentförening för lungsjuka, Nybro
Oskarshamns konvalescentförening för lungsjuka, Oskarshamn
Ronnebyortens Konvalescentförening, Ronneby

Salaortens Konvalescentförening, Sala
Sandvikens Konvalescentförening, Sandviken
Simrishamns Konvalescentförening, Simrishamn
Skaraborgs Läns Konvalescentförening, Skövde
Stockholms Läns Lungsjukas Konvalescentförening, Solna
Centralstyrelsen Flis, Stockholm
Föreningen för lungsjuka i Stockholm, Stockholm
Södra Hälsinglands Konvalescentförening, Söderhamn
Sölvesborgstraktens Konvalescentförening, Sölvesborg
Konvalescentföreningen för tbc-sjuka, Trelleborg
Konvalescentföreningen Lövsta, Umeå
Varbergs med omnejd Konvalescentförening, Varberg
Gotlands Konvalescentförening, Visby
Norra Älvsborgs Konvalescentförening, Vänersborg
Västerviks Konvalescentförening för TBC-sjuka, Västervik
Konvalescentföreningen Aros, Västerås
Centralorganisationen för lungsjuka i Västmanland, Västerås
Konvalescentföreningen för lung-tbc-sjuka i Ystad m. o., Ystad
Norra Ångermanlands Konvalescentförening, Örnköldsvik
Jämtlands Läns Konvalescentförening, Östersund

SCHACK

Redigerad av G. Skarp

STOLTZ VANN SM-TITELN

genom att vid mästerskapstävlingar i Halmstad övertygande vinna sin landslagsgrupp. Lika övertygande besegrade den talangfulle stockholmaren den andre gruppvinnaren, skånemästaren Inge Johansson, i den därpå följande stickkampan om titeln. Det blev 3—1: två vinst och två remier för Stoltz. Vi återge här ett av Stoltz vinstpartier.

INDISKT PARTI.

Vit:	Svart:
Gösta Stoltz	Inge Johansson
1. d2—d4	Sg8—f6
2. c2—c4	g7—g6
3. g2—g3	Lf8—g7
4. Sb1—c3	d7—d6
5. Lf1—g2	0—0
6. Sg1—f3	c7—c6
Vanligaste är 6. Sb—d7 åtföljt av e5.	
7. 0—0	Lc8—e6
Svart vill framprovocera d4—d5. Experimentet slår emellertid ej väl ut.	
8. d4—d5	Le6—d7
9. h2—h3	Sb8—a6
10. Lc1—e3	Dd8—c7
11. Ta1—c1	e7—e5
12. Dd1—d2	c6—c5
Svart säkrar centrum vilket dock ger vit fördel i terräng.	
13. Le3—h6	Dc7—c8
14. Kgl—h2	Sa6—c7
15. Lh6—g5	—

Inledningen till den följande fina manövern.

15. —	Kg8—h8
16. Lg5×f6	Lg7×f6
17. Sc3—e4	Sc7—e8
På 17. —, Le7 kunde vit fortsatt med	
18. S×c5, d×c5.	19. d6.
18. Se4×f6	Se8×f6
19. Sf3—g5	Sf6—g8
20. f2—f4	f7—f6
21. Sg5—e4	Dc8—c7
22. f4×e5	—

En betydelsefull linjeöppning, som gör att det svarta motspelet på damflygeln aldrig kommer i gång.

22. —	f6×e5
23. g3—g4	Kh8—g7
24. Kh2—g3	Tf8×f1
25. Tc1×f1	Ta8—f8
26. Tf1×f8	Kg7×f8
27. h3—h4	—

Trots de starkt reducerade stridskrafterna behåller vit initiativet. Svart har dessutom att dragas med svagheten på d6.

27. —	h7—h6
28. Dd2—e3	Kf8—g7
29. Lg2—h3	Ld7—c8
30. De3—f2	De7—e7
31. g4—g5	Lc8×h3
32. Kg3×h3	De7—d7†
33. Kh3—g3	h6—h5
34. Df2—f3	a7—a6

Svart söker, om än sent, motspel på damflygeln.

35. Kg3—h2	b7—b5
36. b2—b3	b5×c4
37. b3×c4	Dd7—d8
38. e2—e3	Dd8—d7

Svart har inte mycket att välja på. Möjligen kunde 38. —, Db8 försökts.

39. Df3—h3!	—
-------------	---

Efter omsorgsfulla förberedelser står nu vit redo för den avgörande inbrytningen.

39. —	Dd7—f7
Även efter dambyte är svarts läge hopplöst.	
40. Kh2—g2	Sg8—e7
41. Se4×d6	Df7—f8
42. Dh3—e6	Kg7—h7
43. De6×e5	Se7—c8
44. Sd6—e4	Sc8—e7
45. Se4—f6†	Uppgivet.

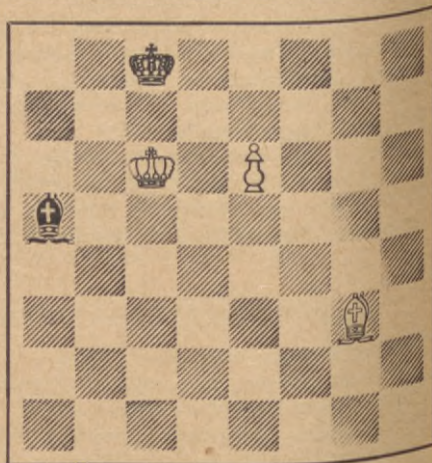
Lösning till studie av H. Rinck. Vit drar och vinner. (Vit: Ke1, Dh8=2. Svart: Kh1, Tg2, Bh2=3).

1. Dh8—a8, Kh1—g1. 2. Da8—a7†, Kgl—h1.3. Da7—b7, Kh1—g1. 4. Db7—b6† och vit "saxar" sig ner med damen, som sätter matt i 12:e draget på f1.

STUDIE NR 1

Av L. Centurini.

Vit drar och vinner.

Vit: Kc6, Lg3, Be6=3.

Svart: Kc8, La5=2.

AXEL ENGDAHL...

(Forts. fr. sid. 13)

och vitsar han inte själv skrattade. Det överlät han åt andra. Men glimten i ögat fanns.

Engdahl var en gång bjuden på middag hos en stockholmskollega. Efter middagen sade någon: "Axel som är så fet, borde stå efter middagen. Det är bra mot korpulens". Varpå Engdahl stilla svarade: "Det var ingen middag att stå efter".

Till sin vän skådespelaren Oscar Bäckström, som gästspelade i Göteborg och samtidigt fyllde 50 år, skickade han följande telegram: "Grattis, pigga jubilar! En stockholmare blir aldrig gammal i Göteborg". Så sant som det är sagt!

Engdahl var som jag antydde en härligt rolig skådespelare. Han ägde också improvisationsförmågan att på ett kvickt sätt utom vad rollen krävde, göra s. k. tillägg, vilka kunde vara nog så refulla för motspelaren och bringa denne ur fattningen. Engdahl spelade med i ett stycke som hette "Lönndörren". Medan han är inne på scenen, gör motspelaren sin entré med påföljd att en gipsfigur som stod på en piedestal vid dörren föll i golvet och gick sönder. Inför skådespelarens förlägenhet anmärkte Engdahl: "Den där pjesen är det nog inte lönt att ta upp igen".

Medan Engdahls sällskap en vår spelade i Stockholm startade

en konkurrentrevy på Kristallsalongen ute på Djurgården. Engdahl skickade sin betrodde kamrer Fridolf Lundberg till premiären med order att omedelbart avge telefonrapport. Dagen därpå träffade en vän Engdahl.

"Nå", frågade denne, "hur är det med konkurrensfaran?"

"Det är ingenting oroande. Fridolf säger, att stolarna i salongen var nyferrissade. Det var det enda man fäste sig vid."

Axel Engdahls skämt var godmodigt och oförargligt. Han var aldrig elak. Gav han någon gång ett skarpt hugg, så läktes såret snart och lämnade inget ärr i sinnet hos den det träffade.

Engdahl var född i Göteborg 1863 och avled där den 10 januari 1922.

Hur högt uppskattad Axel Engdahl var i sin gärning både som människa och konstnär, erinrar följande slutstrof i den avskedsdikt, som föredrogs vid graven av en av hans vänner.

Solsken spred Du, varhelst Du gick,
glädje Du gav i livet,
och vad Du gav, det sågs i Din blick,
det var av hjärtat givet.
Nöd Du lindrat med öppen hand,
därför brista nu tusende band.
I tusende hjärtan viskas därinne:
Välsignat vare Ditt minne!

1000 Affärskuvert 10 kr.

Blyertspennor Amer ced. pr gross . . . 13:50

Genomslagspost A⁴ pr 1000 st. 7:50

Läderportfölj, 2 lås 15:—

Kontorsartiklar till LÄGSTA priser.

KONTORSLAGRET

G:la Brog. 36 - Stockholm - Tel. 20 64 58

GEFLE METALLGJUTERI

SVEN G. DAHLQVIST

Upplandsgatan 9, Box 251 Telefon 144 99
GÄVLE

Utför metallgjutgoods i alla rödgodsle-
ringar i styckevikter upp till 600 kg.

Lagerbussningar alltid i lager.

BEGÄR OFFERT.

AB Figeholms Bruk Figeholm

Tillverka:

PRESSPAN för elektriskt ändamål av högsta
kvalitet och med största genomslagshållfasthet

Textilpresspan — Bokbinderipresspan
Jacquardkort — Registerkartong

VETENSKAPLIGT viktigt

Den odontologiska forsk-
ningen har konstaterat,
att om man borstar tän-
derna *omedelbart efter*
varje måltid minskar det-
ta i hög grad risken för
tandröta på de rengjorda
tandytorna.

JOD- KALIKLORA

*en bra tandcreme
som dessutom
innehåller*

Bengtssons Barnkläder

SÖDRA FÖRSTADSGATAN 43

MALMÖ

A.-B. Bleckvarufabriken Malmö

Ledande fabrik för tillverkning av
BLECKEMBALLAGE

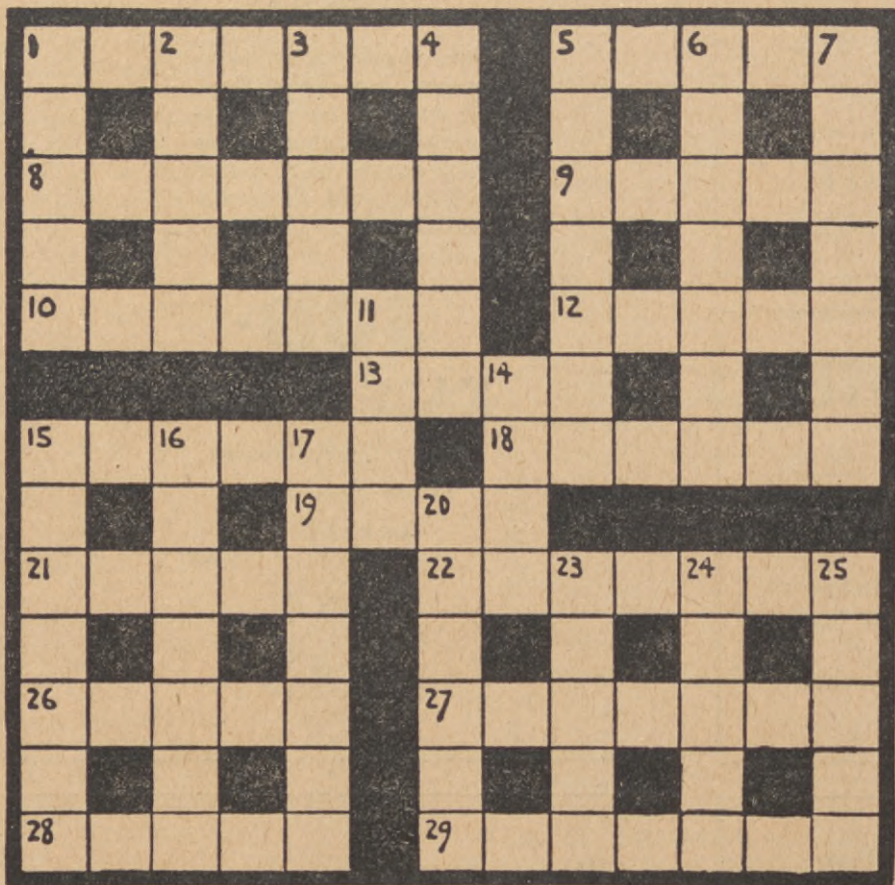
MED OCH UTAN LITOGRAFISKT TRYCK

"För den som vill fördriva tiden med något
nyttigt, intressant och även lönande fritidsarbete
kunna vi rekommendera olika slag av läder-
arbeten." Vi ha i lager: Portföljläder och plastik-
skinn i olika kvalitéer och färger samt alla före-
kommande tillbehör

Begär vår offert samt prover.

AB. Hedman & Sundberg
Läderaffären - GÄVLE

KORSORD nr 1

VÄGRÄTA ORD.

1. Därigenom håller man sig flytande medan näsan pekar mot skyn. (7)
5. Ser ut att gå omkring i pyjamas. (5)
8. Ju mer man fyller den, ju lättare blir den. (7)
9. Ett slott i Skåne. (5)
10. "Den ene hetsigt röd av vinningslusten, den andre blek och mager av förlusten." (7)
(Alfred Vestlund)
12. Ett bevis på att man är med. (5)
13. Skyller man gärna på. (4)
15. Frälsarens kors var timrat av asprä. Det är därför som aspen blivit dömd att för evigt stå med darrande löv. (6)
18. En filosof har en gång sagt: Gift dig med en kvinna, som vaknar med ett —. (6)
19. Är talet 19. (4)
21. Det svenska ordet för diarré. (5)
22. Medlem av Svenska Ute-Åtare-Unionen. (7)
26. Ordentligt fast. (5)
27. Enligt Harry Martinson "de livsfegas käraste kapell". (7)

28. Så kom du hit till denna värld. (5)
29. Polsk dans. (7)

LODRÄTA ORD.

1. Äldre än korsordsgåtan. (5)
2. I garderob och i engelskt fängelse. (5)
3. Internat. (5)
4. Verkar tilldragande. (6)
5. "Vi ge tryckta ordets helgd åt kloka tankar och icke kloka." (7)
(Ingeborg Björklund)
6. Sven Olof Sandberg. (7)
7. Helvetiens gröna ängar. (7)
11. Ger den ovane valkar i händerna. (4)
14. Han klarade sig med lans. (4)
15. Och så var det negern som kom till Norrland och blev vit. Det gick så till, att först badade han i Ångermanälven, sedan i Indalsälven och så —. (7)
16. Rätt fet rätt. (7)
17. Speglas i dagspressen. (7)
20. Kålhuvud. (6)
23. Partibeteckning. (5)
24. Har stora jordiska intressen. (5)
25. Göra kranarna i hamnen. (5)

Lösning till korsord nr 10.

Pristagare: Fr. Inga Malmberg, Posthus-gat. 10, Norrtälje, 10 kr.; fr. Adèle Rydén, Trädgårdsgat. 15, Örebro, 5 kr.

Lösning till korsord nr 11.

Vågrätt: 1. Kamlott. 5. Samtal. 9. Idog. 10. Kokvagn. 11. Magnus. 12. Eko. 14. Ankare. 15. Gubbålder. 17. Strejk. 19. Beredd. 21. Skrymteri. 26. Kamera. 27. Dyr. 28. Längta. 30. Käresta. 31. Orre. 32. Tvenne. 33. Lystnad.

Lodrätt: 1. Kakdeg. 2. Mikrob. 3. Ovanpå. 4. Tingad. 5. Sommarsky. 6. Aga. 7. Tonnage. 8. Lösveck. 13. Kuse. 16. Led-sagare. 18. Jury. 19. Bakelit. 20. Råmande. 22. Ruckel. 23. Matros. 24. Edison. 25. Irland. 29. Ton.

Pristagare: Fr. Vera Bergeron, Bred-gränd 3, Uppsala, 10 kr., fr. Ida Petersson, Syster Idas Sjuk- & Vilohem, Klöverväg, 9, Äppelviken, Bromma, 5 kr.

Välkänd sjukhuschef drar sig tillbaka

Överläkare Helge Dahlstedt

Österåsens sanatorium firade sitt 50-årsjubileum i slutet av förra året med fest och gemytlighet som alltid kännetecknat livet på det stället. Samtidigt lämnade också överläkare Helge Dahlstedt sanatoriet efter en 32 års lång läkargärning där för att vila ut i sin hembygd Vilhelmina. Österåsendoktorn är alltför välkänd landet runt för att behöva någon närmare presentation. Han har med ett slående uttryck blivit kallad "doktorn som tänker med hjärtat", vilket uttryck inte ställer hans skicklighet och rykte som läkare i skuggan. Bland landets lungsjuka är "pappa Helge", ofta populärt förkortat till "P. H.", närmast en legendarisk figur. Gemytet, hjärtevärmerna och det personliga umgängessättet med folk av alla samhällsklasser, har varit hans kraftkälla i tuberkuloskampen och om man därtill lägger att doktor Helge inte varit så där hjärtenupet populär utan en kraftnatur både i psykisk och fysisk bemärkelse och en föregångsman även på det kulturella området förstår man, att här är det fråga om en sjukhuschef av verkligt prima virke. Otaliga äro historierna omkring den populära sjukhuschefen, som förstått att inge respekt, men samtidigt varit "Du" med sina patienter. En sådan solskenshistoria handlar om en flicka som förtjänat en tillrättavisning, hon hade slarvat med hälsan under permission från sjukhuset, och vid sådana tillfällen kunde det inte vara alltför roligt att träffa "pappa Helge". Så här kom

dialogen enligt flera, samstämmiga återgivanden:

— Du är så dålig, flicka, så du vet inte hur dålig du är, sade han.

Flickan log ett glittrande leende och svarade:

— Du är så bra så du vet inte hur bra du är.

Man förstår att det känns lite vemodigt för doktor Dahlstedt att lämna sitt Österås, men han kan göra det i glad förvisning om att hans arbete gett bestående resultat och att hans sätt att inge livsmod och optimism under en svår sjukdom lever kvar i tacksamt minne hos många f. d. patienter över hela vårt land.

WASABRÖD ger råg i ryggen!

Vi i Status redaktion och riksförbundet vill härmed — fast av tekniska pressläggningsskäl något post festum — bringa doktor Dahlstedt en hälsning och ett tack för en lång och väl utförd sanatoriegärning.

S. H.

SVENSKA LLOYD

RESERVERAD ANNONSPLATS

STOCKHOLM

A.-B. ARBETARNES TRYCKERI

Barnhusgatan 14 — STOCKHOLM
Tel. 10 22 76, 11 11 92 — Postg. 47 39

Böcker — Tidskrifter — Blanketter

Bengtssons Litografiska

23 22 20 Sveavägen 90, Stockholm 23 22 20
MODERNT OFFSETTRYCKERI

JUTELUMP

Säckar och juteväv köpes. Fördämningsmattor, cisterner, sand- och torkgaltar säljas. Koksgrytor, Järnbalkar och Plåt.

A. JÖNSSON & Co

Timmermansgat. 47 — Stockholm
Tel. 43 03 59, 43 63 83

Allt i Sulläder, Plattläder, Skinnvaror, Arbetskodon, Trätofflor, Stövlar, Pjäxor, Chaufförkängor, Skinttofflor, Chaufför- och arbetshandskar, Reseffekter, Tågvirke, Bindgarn och seldon finner Ni i Oskar W. Lindgren & Co. Läderhandel, (Torsten Blidén). Ringvägen 127 (nära Götgatan). Tel. 41 09 14. Obs.! Boxkalvstövlar, Sportskodon, Motorkängor och sydda manskängor av C. G. Ströms i Kumla välkända fabrikat. Mod. priser.

Medlemskap i statsunderstödd

SJUKKASSA

är en ekonomisk tillgång, som Ni ej kan undvara. Skydda Eder själv och Edra barn genom inträde i ortens erkända sjukkassa

STOCKHOLMS LÄNS
ERKÄNDA CENTRALSJUKKASSA

Sveavägen 61 — Stockholm
Tel. 23 09 85

**Svenskt Papper
Aktiebolag**

Sveavägen 98, Stockholm

Alla slag av papper för tryckerier

Specialitet

Tryckpapper för böcker och tidskrifter - Broschyromslag

**Försäkringsbolaget
"ZÜRICH"**

Birger Jarlsgat. 8, Sthlm 7. Tel. 67 05 10.

Vackra ENRUMSMÖBLER i ek och björk
Kompletteringsmöbler, Mattor, Sängkläder, Gardiner, Armatur m. m.

CONRAD ÄHLBERG

Bryggaregatan 7 Telefon 23 04 75
BILLIGA PRISER - KREDIT ORDNAS

RESERVERAD ANNONSPLATS

**BORÅS OCH SÖDRA
ÄLVSBOGERS LÄN**

Aktiebolaget

Marks Jacquardväveri

Tel. 600 08 Björketorp Tel. 600 08

Tillverkar:

Möbelytter, Duchatelltäcken, Gardiner och Draperivaror i såväl bomull som konstsilke

BIL-SERVICE AB

BORÅS

Allt i bilbranschen

RESERVERAD ANNONSPLATS

**BORÅS OCH SÖDRA
ÄLVSBOGERS LÄN**

Kom ihåg Edra vänner vid såväl högtider som märkesdagar med
BLOMMOR från

ALIDEBERGS Blomsteraffär

(Inneh. Oscar Andersson)
Allégat. 7. Tel. 117 27.

BORÅS EXPORTAFFÄR

Köpare till

Järn- o. Metallsrot samt Textilavfall
Kråkeredsvägen 6 — Telefon 156 20

— BORÅS —

Vid elektriska installationer
ring 122 47, 132 47

ELEKTROFIRMAN MAGNET

Kontor: LILLA BROGATAN 38
Affär: LILLA BROGATAN 30

**AB NORRMALMS GJUTERI &
MEK. VEKSTAD**

Telefon 103 93

— BORÅS —

GJUTGODS och REPARATIONSARBETEN för TEXTILINDUSTRIEN

**Häggåstrands Väveri
Aktiebolag**

KINNAHULT

STIGEN

AB ALF STIGENS FABRIKER

Tel. 551 70

SANDARED

Färgning, Appretering
Konstlädertillverkning

FALKÖPING

**AB. Falbygdens
Textilindustri**

Telefon 1224

Falköping

FALKÖPING**Bröderna Wahl A.-B.**

FALKÖPING

Tel. 148 o. 1148 — Tel. 148 o. 1148

Disponenten 902

RESERVERAD ANNONSPLATS

FELLINGSBRO

RESERVERAD ANNONSPLATS

JÖNKÖPING**June-Munktell
Marinmotor**

för fiske-, frakt- o. passagerarefartyg

AKTIEBOLAGET
JÖNKÖPINGS MOTORFABRIKJönköping. Telegr.-adr.: Motor
Telefoner: 197, 897

RESERVERAD ANNONSPLATS

LULEÅ**BRUNNSBORRNINGAR**

utföres av

Borrförman **H. BJURSTEN**

Box 524 - Luleå - Tel. 3191

MALMÖALLT i pappersbranschen
billigast från

Skånska Papperscentralen A.-B.

S:a Promenaden 39 A
Tel. 718 30 — Växel**MALMÖ**

Ät varje dag —

Andersson'sKött-, Fläsk- o.
Charkuterivaror**O. NORMANNS FRÖHANDEL**

Etabl. 1885

Skomakareg. 4. Tel. 201 78, 781 54

Postgiro 14009

Malmö

Lund

Nu gäller det att göra rätt val även när
det gäller KAFFE

Välj

ERIC LUNDBLADHs

utsökta KAFFEBLANDNINGAR

Tel. Namnanrop, Malmö

LOCKARPS BAGERI A.B.

LOCKARP Tel. Malmö 296 91

Pröva våra goda brödsorter!

Säljes i de flesta affärerna i Malmö

på Solidar-
restaurangerna

Pilgården

Södergatan 5

Folkets hus

Temperance

även hotell
Engelbrektsgratan 16

Bergsgatan 20

MFF-stadion

Drottningtorget 10

Malmgården

de båda sistnämnda
äro självserveringar**Solidar****NORRKÖPING****Gummicentralen**

Stockholmsvägen 22—26

Tel. 268 30 NORRKÖPING Tel. 268 30

Utför alla slags reparationer.

Försäljning av nya ringar.

**Efter SÖNDAGSPROMENADEN
eller UTFLYKTEN**smakar maten eller kaffet
utmärkt hos oss

Snabb betjäning - Trevliga lokaler

KONSUM-restaurangen
Norrköping**NYKÖPING****A-B Fotoramar**

REKOMMENDERAS

Hemgårdsvägen 8

Tel. 2466 NYKÖPING Tel. 2466

**SUNDSVALL
med omnejd****NORRLANDS TRAVSÄLLSKAP**avhåller å Bergsäckers Travbana Sunds-
vall, travtävlingar c:a 30 söndagar under
Mars—Oktober 1952. Totalisator.631 88 Pressrummet 630 61
Tel.: Kontoret 4270 — Banmäst. 5330**Järnkonstruktioner och smiden**
för hus och fabriksbyggnader**Andersson & Nilssons Smidesverkstad**
Telefoner 4757, 4767 — SUNDSVALL**AB BENGT ANDERSSON
MANUFAKTURAFFÄR**

STORGATAN 17

Tel. 3311

UPPSALA

Prenumerera på och annonsera i

Upsala Nya Tidning

Totalupplaga över 37.500 ex.

"RYDBOHOLMS"

mera än 100-årig erfarenhet
garanti för kvalitet

Sven Erikson

grundlade Rydboholms fabriker 1834. Det är således mera än 100-årig erfarenhet i tillverkningen, som garanterar kvaliteten. Yrkesskickligheten – och den har stor betydelse, när det gäller tillverkning av vävnader – har så att säga gått i arv. Det är nu ättlingar till Sven Eriksons och hans första medhjälpare, som handhava de procedurer, som deras förfäder på sin tid skötte.

KLÄNNINGSTYGER, Ryomuslin.

TYGER för ARBETSKLÄDER, Blåtyg, Manchester, Mollskinn

SKJORTTYGER, Percale.

FLANELLER – Pyjamasflaneller, Underklädersflanell.

Rydboholms A.-B.

RYDBOHOLM